

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет економіки та управління

Кафедра економічної теорії

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	Економічна аналітика
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	05 Соціальна та поведінкові науки
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	051 Економіка

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

**на тему «Аналітичне оцінювання суспільного ефекту використання
важелів приватизації державного та комунального майна»**

Здобувача Гераськіна Михайло Сергійовича

(підпис)

Науковий керівник: к.е.н., доц. Верба Д.В.

(підпис)

Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)

В.о. завідувача кафедри: д.е.н., проф. Кириленко В.І.

(підпис)

Київ 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет економіки та управління
(назва факультету / навчально-наукового інституту)

Кафедра економічної теорії
(назва кафедри)

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

ЕКОНОМІЧНА АНАЛІТИКА
051 - ЕКОНОМІКА

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

М.К. Галабурда

(підпис) (ініціали, прізвище)

20__ р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

В.І. Кириленко

(підпис) (ініціали, прізвище)

20__ р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти

Гераськін Михайло Сергійович

(прізвище, ім'я, по батькові)

денної

форми навчання

очної (денної), заочної, дистанційної

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему «Аналітичне оцінювання суспільного ефекту використання важелів приватизації державного та комунального майна»

Тему затверджено наказом ректора Університету від "31" січня 2024 р. № 159-ст

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МАСШТАБІВ ТА ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВНОЇ (КОМУНАЛЬНОЇ) ВЛАСНОСТІ (назва розділу)
Розділ 2	АНАЛІЗ ДОСВІДУ ПРИВАТИЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ (назва розділу)
Розділ 3	АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІТИКИ ПРИВАТИЗАЦІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОСННОГО ВІДНОВЛЕННЯ (назва розділу)
Об'єкт дослідження:	Приватизація державного та комунального майна в Україні та інших країнах
Предмет дослідження:	Аналітичне оцінювання впливу використання важелів приватизації на економіку та суспільство
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	Оцінка соціально-економічних наслідків приватизаційних ініціатив, особливо в умовах глобальних економічних та політичних змін. Створення методології для аналізу даних та розробка рекомендацій щодо дослідження і оптимізації приватизації

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1 | Визначити місце і функції державної власності в сучасних економічних системах. Розглянути принципи використання важелів приватизації та націоналізації. Дослідити основи аналітики структури економіки за формами власності.

У розділі 2 | Описати етапи, завдання та результати приватизаційних процесів в Україні. Вивчити методи оцінювання ефектів приватизації. Застосувати практичне застосування обраних методик аналізу. Проаналізувати досвід використання приватизаційних важелів у регуляторній політиці розвинутих країн. Оцінити вплив приватизації на суспільство та економіку. Використати математичні інструменти для обробки даних.

У розділі 3 | Визначити завдання та перспективи приватизації в умовах війни. Проаналізувати планові характеристики та цілі приватизації. Розробити рекомендації та стратегії для оптимізації процесів. Оцінити ризики та напрямки оптимізації впливу приватизації на суспільство та економіку.

**Завдання підготував
науковий керівник**

_____ (підпис)

_____ (ініціали, прізвище)

« _____ » _____ 20__ р.

**Завдання одержав
здобувач**

_____ (підпис)

_____ (ініціали, прізвище)

« _____ » _____ 20__ р.

Реферат

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 57 сторінок та список використаних джерел з 49 найменувань.

«Аналітичне оцінювання суспільного ефекту використання важелів приватизації державного та комунального майна»

(назва кваліфікаційної бакалаврської роботи)

Об'єктом дослідження є приватизація державного та комунального майна в Україні та інших країнах.

Предметом дослідження є аналітичне оцінювання впливу використання важелів приватизації на економіку та суспільство.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи — оцінка соціально-економічних наслідків приватизаційних ініціатив, особливо в умовах глобальних економічних та політичних змін. Створення методології для аналізу даних та розробка рекомендацій щодо дослідження і оптимізації приватизації.

Відповідно до поставленої мети було визначено такі *завдання*:

- визначення ключових факторів, що впливають на приватизацію;
- аналіз факторів, що впливають на приватизацію;
- оцінка ефектів приватизації на економічний розвиток в Україні та інших країнах;
- оцінка ефектів приватизації на соціальну стабільність в Україні та інших країнах;
- розробка методологічного підходу для аналізу даних з дослідження (оптимізації) приватизації;
- формулювання рекомендацій з дослідження (оптимізації) приватизації.

Практичне значення отриманих результатів. На базі методології визначеної у роботі визначено такі основні аспекти для приватизації як:

економічні реформи, захист національних інтересів, соціальний захист та адаптація міжнародного досвіду. Ці аспекти підкреслюють важливість комплексного підходу до приватизації, що включає економічні, соціальні та політичні аспекти, для забезпечення стійкого та збалансованого розвитку держави.

Описаний суспільний ефект використання важелів приватизації є теоретичною основою для розробленого методологічного підходу та сформульованих рекомендацій з дослідження (оптимізації) приватизації, що може бути використано на практиці під час оцінки ефектів приватизації на економічний розвиток та соціальну стабільність країни.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2024.

Рік захисту роботи 2024.

Ключові слова: приватизація, економічний розвиток, соціальний прогрес, післявоєнне відновлення, національна безпека, інвестиції, ресурси, ефективність, конкуренція, регресійний аналіз, кластерний аналіз, зміни у законодавстві, економічний клімат.

В і д г у к
про кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувача факультету економіки та управління
освітньо-професійної програми «Економічна аналітика»

Гераськіна Михайла Сергійовича

(прізвище, ініціали)

на тему **Аналітичне оцінювання суспільного ефекту використання важелів приватизації державного та комунального майна**

(назва теми)

1. Актуальність теми: Радикальні зміни, як вимог суспільства до економіки, так і умов формування балансу між масштабами державного і комерційного секторів економіки, спричинені повномасштабним вторгненням росії, вимагають адаптації політики регулювання масштабів державного сектору, та використання приватизаційних важелів для радикального підвищення соціально-економічної ефективності використання наявного ресурсного потенціалу. Це вимагає оновлення аналітичного забезпечення оцінки впливу процесів приватизації як на фінансове становище бюджетного сектору і національної економіки загалом, так і врахування структурних і соціальних наслідків приватизаційних процесів, уточнення обмежень та можливостей використання приватизаційних важелів в умовах війни.
2. Позитивні риси кваліфікаційної роботи: Автору вдалось сформувавши цілісний набір інструментів аналізу соціально-економічних наслідків приватизаційних процесів та застосувати відповідні процедури аналізу до кількох кейсів приватизаційних процесів різних років в Україні, при цьому враховуючи специфічні завдання та умови відповідних етапів приватизації.
3. Наявність самостійних розробок автора: Врахування специфічних нормативно-правових умов приватизації в умовах воєнного часу для визначення цільових показників і критеріїв оцінювання процесів приватизації цілісних об'єктів державної власності.
4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій: Запропоновані автором підходи дозволяють гармонізувати процедури оцінки соціально-економічних наслідків приватизаційних процесів з нормативно-правовими вимогами і методичними настановами воєнного часу.
5. Наявність недоліків: Відсутність самостійних розрахунків автора та звуження набору факторів, що враховані для адаптації процедур аналітичного забезпечення приватизаційних процесів до умов воєнного часу (враховуються зміни лише нормативно-правових умов, проте не змістовні економічні фактори динаміки ринкової вартості майнових комплексів, чи вимог держави до учасників приватизаційних конкурсів.

6. Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: Кваліфікаційна бакалаврська робота Гераськіна Михайло Сергійовича на тему **«Аналітичне оцінювання суспільного ефекту використання важелів приватизації державного та комунального майна»** допускається до захисту перед ЕК. Оцінка письмової частини кваліфікаційної роботи 46 балів.

Науковий керівник _____ к.е.н., доцент Верба Д.В.
(посада, учене звання, науковий ступінь)

_____ *(підпис)* _____ *(прізвище, ініціали)*
“ ____ ” _____ 20__ р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МАСШТАБІВ ТА ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВНОЇ (КОМУНАЛЬНОЇ) ВЛАСНОСТІ	5
1.1. Місце і функції державної власності в сучасних економічних системах ..	5
1.2. Принципи використання важелів приватизації та націоналізації	9
1.3. Основи аналітики структури економіки за формами власності.....	14
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДОСВІДУ ПРИВАТИЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ	25
2.1. Етапи, завдання та результати приватизаційних процесів в Україні	25
2.1.1. Методи оцінювання ефектів приватизації.....	27
2.1.2. Практичне застосування обраних методик аналізу.....	32
2.2. Досвід використання приватизаційних важелів у регуляторній політиці розвинутих країн	43
2.2.1. Оцінка впливу на суспільство та економіку.....	43
2.2.2. Застосування математичних інструментів для обробки даних.....	47
РОЗДІЛ 3. АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІТИКИ ПРИВАТИЗАЦІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ	49
3.1. Завдання та перспективи приватизації в умовах війни	49
3.1.1. Аналіз планових характеристик та цілей приватизації.....	51
3.1.2. Рекомендації та стратегії для оптимізації процесів.....	54
3.2. Ризики та напрями оптимізації впливу на суспільство та економіку	55
ВИСНОВКИ	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	60

ВСТУП

Аналітичне оцінювання суспільного ефекту використання важелів приватизації державного та комунального майна є процес який впливає на структуру економіки, та формує нові соціальні взаємодії в суспільстві. Через приватизацію, яка передбачає передачу державного або комунального майна у приватні руки, змінюється не тільки власник, але й спосіб управління цим майном, що може сприяти підвищенню його ефективності, інноваційності та рентабельності.

Приватизація стала одним з головних інструментів переходу країн з централізованих планових економік до ринкових систем, де ціноутворення та розподіл ресурсів здійснюється через механізми вільного ринку. У багатьох країнах, включаючи Україну, приватизація мала на меті зменшення ролі держави в економіці, стимулювання зростання частки приватного сектору, що, як очікувалося, мало призвести до збільшення продуктивності, залучення інвестицій та створення нових робочих місць.

Однак, процес приватизації також має свої виклики та складнощі. Важливо аналітично оцінити, як зміна власності впливає на соціальну структуру, рівень зайнятості, регіональний розвиток і загальну економічну стабільність. Також важливо враховувати соціальну справедливість і доступність послуг для всіх верств населення, особливо в контексті базових і критично важливих сфер, таких як охорона здоров'я, освіта та комунальні послуги [1].

Ця тема є особливо актуальною для дослідження, адже результати такого аналізу можуть допомогти урядам формулювати політику, що враховує потреби всіх груп населення, забезпечує соціальну стабільність та сприяє створенню справедливої економіки.

Актуальність теми полягає в необхідності оцінки соціально-економічних наслідків приватизаційних ініціатив, особливо в умовах

глобальних економічних та політичних змін. Приватизація державного та комунального майна має потенціал залучити інвестиції, підвищити ефективність підприємств та зменшити фіскальний тягар на державу. Проте, ці процеси також можуть призводити до соціальних та економічних дисбалансів, що робить аналітичне оцінювання їхніх ефектів важливим інструментом для розроблення збалансованої державної політики.

Завдання дослідження включають:

1. Визначення та аналіз ключових факторів, що впливають на приватизацію.
2. Оцінка ефектів приватизації на економічний розвиток та соціальну стабільність в Україні та інших країнах.
3. Розробка методологічного підходу для аналізу даних і формулювання рекомендацій з дослідження (оптимізації) приватизації.

Об'єкт дослідження — приватизація державного та комунального майна в Україні та інших країнах.

Предмет дослідження — аналітичне оцінювання впливу використання важелів приватизації на економіку та суспільство.

Методологія дослідження базується на комплексному підході, що включає теоретичний аналіз наукової літератури та практичне дослідження з використанням кількісних та якісних методів. Зокрема, застосовуються методи статистичного аналізу, та опитування експертів що дозволяє оцінити довгострокові та короткострокові ефекти приватизаційних процесів. Також будуть використані порівняльний аналіз і моделювання для глибшого розуміння взаємозв'язків між різними економічними показниками та їхнім впливом на суспільство.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МАСШТАБІВ ТА ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВНОЇ (КОМУНАЛЬНОЇ) ВЛАСНОСТІ

1.1 Місце і функції державної власності в сучасних економічних системах

Державна власність охоплює активи, що перебувають у власності держави, такі як підприємства, земля, природні ресурси, а також надання основних послуг, як-от охорона здоров'я, освіта та інфраструктура. Місце державної власності в сучасних економічних системах залишається визначальним, незважаючи на різні хвилі приватизаційних ініціатив, що спостерігаються по всьому світу. Державна власність включає різноманітні активи, такі як землі, природні ресурси, підприємства, а також стратегічні галузі економіки, які виконують важливі функції від економічної стабілізації до соціального захисту населення. Через державні підприємства уряди впливають на ринкові механізми, стимулюючи інвестиції і технологічний розвиток, забезпечуючи загальний доступ до основних послуг, таких як охорона здоров'я та освіта.

У контексті економічної стабілізації державна власність дозволяє урядам регулювати економіку в періоди криз, контролюючи стратегічно важливі сектори і мінімізуючи ризики для національної безпеки. З іншого боку, державні підприємства забезпечують реалізацію соціальних програм і політик, що спрямовані на підтримку вразливих верств населення, зменшення бідності та розширення можливостей для всіх груп суспільства [2].

Однак, управління державними активами також стикається з викликами, зокрема з корупцією та низькою ефективністю. Недоліки в управлінні можуть призвести до значних фінансових збитків і зниження

загальної продуктивності економіки. Тому сучасні економічні системи шукають баланс між роллю держави і ринковими механізмами, намагаючись оптимізувати вклад державної власності в економічний розвиток і соціальну стабільність.

Функції державної власності мінливі та залежать від економічної стратегії та політичних пріоритетів країни.

Функції державної власності

1. Економічна стабілізація - функція економічної стабілізації через державну власність відіграє важливу роль у забезпеченні макроекономічної стійкості та захисту країни від економічних потрясінь. Уряди використовують державну власність для контролю над стратегічно важливими секторами, такими як енергетика, оборона та транспорт, які є життєво необхідними для національної безпеки та підтримки стабільного економічного зростання. Контроль держави над цими секторами дозволяє урядам оперативно реагувати на ринкові коливання, забезпечуючи неперервність постачання критичних ресурсів і послуг, незалежно від зовнішніх економічних умов. Це включає регуляцію цін на енергоносії, стратегічне планування транспортної інфраструктури, а також оборонні ініціативи, які забезпечують захист та безпеку держави.

Однак, необхідність державного контролю не завжди означає обов'язкове одержавлення компаній у цих галузях. Важливо, щоб такі інтервенції були прозорими, відповідали встановленим законодавчим нормам та супроводжувалися ефективним управлінням і контролем. Надмірна централізація та монополізація влади можуть призвести до неефективності, бюрократії та корупції, які можуть підривати загальну продуктивність економіки. Втручання держави в ринкові процеси, такі як прямі інвестиції в економіку або регуляція ключових цін, повинні бути виваженими та спрямованими на підтримку загальної економічної стійкості, з одночасним забезпеченням гнучкості ринку, щоб сприяти інноваціям та зростанню. Таке

управління мінімізує ризики для економіки та забезпечує більш стабільне і справедливе економічне середовище [3].

2. Соціальний захист - у багатьох країнах державні підприємства відповідають за надання базових послуг, таких як охорона здоров'я та освіта, що гарантує загальний доступ до важливих ресурсів та знижує соціальну нерівність. Зокрема, охорона здоров'я та освіта є сферами, де державне втручання допомагає забезпечити широкий доступ до необхідних ресурсів для всіх верств населення, незалежно від їхнього соціального та економічного статусу. Ця модель знижує соціальну нерівність, оскільки кожна особа отримує рівні можливості у доступі до медичних та освітніх послуг, що є основою для подальшого особистісного розвитку та поліпшення якості життя.

Забезпечення загального доступу до охорони здоров'я через державні медичні установи дозволяє громадянам отримувати необхідну медичну допомогу без додаткових фінансових витрат, що особливо важливо для малозабезпечених та вразливих груп. Аналогічно, державні освітні заклади, забезпечуючи базову та вищу освіту, сприяють соціальній мобільності, відкриваючи ширші перспективи для всіх категорій населення [4].

3. Економічний розвиток - державна власність допомагає керувати національним економічним розвитком через інвестиції в галузі, такі як інфраструктура та високотехнологічні сектори. Це сприяє інноваціям та технологічному прогресу. Інвестиції в інфраструктуру та високотехнологічні сектори забезпечують основу для довгострокового економічного зростання та стимулюють інновації і технологічний прогрес. Державні інвестиції у розвиток інфраструктури, як-от дороги, мости, транспортні мережі та комунікації, створюють необхідні умови для підвищення ефективності економічних процесів, покращуючи логістику та зменшуючи витрати для бізнесу. Це, в свою чергу, сприяє привабленню приватних інвестицій, що є важливим для створення нових робочих місць та збільшення загального обсягу виробництва. Щодо високотехнологічних секторів, державні інвестиції сприяють розвитку наукових досліджень та інноваційних проектів, які ведуть

до технологічних проривів і нових виробничих можливостей. Через фінансування дослідницьких інститутів та наукових парків держава стимулює розвиток передових технологій, що підвищують конкурентоспроможність національної економіки на міжнародному рівні [5].

4. Регулювання ринку - Державна власність використовується для контролю над ринками, що мають природну монополію або високі бар'єри для входу, забезпечуючи справедливу конкуренцію та запобігаючи зловживанням. Це стосується таких сфер як енергетика, водопостачання, залізничний транспорт та інші критично важливі інфраструктурні галузі, де приватне монополізування може призвести до надмірних цін або зниження якості послуг.

Однак, важливо зазначити, що приватні компанії теж можуть ефективно працювати в цих секторах. Приватизація енергетичних компаній та залізничного транспорту вже реалізована в багатьох країнах, що демонструє можливість ефективної конкуренції та високих стандартів обслуговування. Державне управління в таких секторах має бути спрямоване на забезпечення балансу між регулюванням і ринковими механізмами.

Через державну власність уряди можуть контролювати ціни, забезпечувати високу якість послуг і встановлювати стандарти обслуговування, що є важливим для загального блага та економічної стабільності. Проте, варто враховувати, що конкурентне ціноутворення теж може сприяти підвищенню якості та зниженню цін. Важливо забезпечити прозорість та ефективне управління для уникнення негативних наслідків, таких як неефективність, бюрократія та корупція. Такий контроль дозволяє також уникнути зловживань на ринку та захистити споживачів від потенційно несправедливих практик, забезпечуючи, щоб послуги залишались доступними і належної якості. Це зокрема важливо в умовах економічних коливань або криз, коли приватні компанії можуть намагатися максимізувати свої прибутки на шкоду загальносоціальним інтересам.

Таким чином, державне регулювання та власність у стратегічних секторах повинні бути виважено поєднані з ринковими механізмами для досягнення оптимального балансу між ефективністю та соціальною справедливістю. [6].

Державна власність може впливати на економіку як позитивно, так і негативно, залежно від ефективності управління та політичного контексту. Державні компанії можуть виконувати важливі функції, такі як забезпечення зайнятості, інвестиції в довгострокові проекти, які можуть бути нецікаві для приватного сектору через великі витрати та довгий період окупності. Також, через державні інвестиції можливе фінансування інновацій та наукових досліджень, що має довгостроковий позитивний вплив на національну економіку. Ефективно управляємі державні підприємства забезпечують стабільні доходи для держави та підтримку громадян. Проте, недоліки управління та корупція можуть призвести до збитків та зниження загальної продуктивності.

Важливо аналізувати роль державної власності в контексті глобальних економічних тенденцій та внутрішніх викликів країни. Баланс між державним та приватним секторами є ключовим для стабільного економічного зростання та соціальної справедливості, що робить аналіз державної власності особливо актуальним у контексті сучасних економічних систем [7].

1.2 Принципи використання важелів приватизації та націоналізації

Принципи використання важелів приватизації та націоналізації впливають на структуру власності, ефективність господарювання та розподіл національних ресурсів. Ці важелі використовують як для стимулювання економічного зростання, так і для захисту національних інтересів.

Основний принцип приватизації полягає в підвищенні ефективності використання активів за рахунок приватного менеджменту, який часто є більш гнучким та інноваційним у порівнянні з державним управлінням. Приватизація сприяє збільшенню конкуренції на ринку, зниженню бюрократії та підвищенню прозорості ведення бізнесу. Приватні компанії, зазвичай, мають більшу мотивацію до оптимізації операційних процесів і впровадження новітніх технологій, що дозволяє їм швидше реагувати на змінні ринкові умови та споживчі потреби. Ще одним важливим аспектом є залучення інвестицій, які можуть бути використані для модернізації та розширення виробничих потужностей, що в кінцевому підсумку сприяє економічному зростанню.

Приватизація може бути особливо ефективною в умовах, коли державне управління не здатне забезпечити достатню гнучкість та інноваційність. Вона дозволяє розвивати конкурентне середовище, в якому компанії змагаються за споживача, пропонуючи якісніші та більш доступні послуги. Цей процес стимулює підприємства до поліпшення якості продукції та послуг, зниження цін та впровадження нововведень. Наприклад, приватизація в телекомунікаційному секторі часто призводить до значного покращення якості зв'язку та зниження вартості послуг завдяки конкуренції між провайдерами.

Зниження бюрократії та підвищення прозорості ведення бізнесу є іншими значними перевагами приватизації. Приватні компанії, як правило, підзвітні акціонерам і регуляторам, що зобов'язує їх до прозорості та ефективності у веденні справ. Ці зміни створюють більш відкрите та конкурентне середовище, яке приваблює внутрішні та зовнішні інвестиції. Інвестори, залучені можливістю вкладати капітал у модернізацію та розширення виробничих потужностей, можуть значно прискорити технологічний розвиток та ефективність, що, у свою чергу, сприяє загальному економічному зростанню.

Водночас, важливо враховувати, що не у всіх галузях приватизація призведе до позитивних результатів. Наприклад, у сферах з високими бар'єрами для входу або природними монополіями, таких як енергетика чи водопостачання, приватизація може не забезпечити очікуваних покращень через ризик зловживань монопольним становищем. У таких випадках держава повинна ретельно оцінювати потенційні наслідки приватизації і забезпечувати ефективний регуляторний нагляд, щоб запобігти надмірному зростанню цін або зниженню якості послуг. Крім того, важливо розробляти чіткі та прозорі механізми контролю за діяльністю приватних компаній у цих галузях, щоб гарантувати захист прав споживачів і забезпечити надання послуг на належному рівні.

Таким чином, приватизація має потенціал суттєво покращити економічну ефективність і стимулювати розвиток, проте її реалізація повинна бути обґрунтована та виважена, з урахуванням специфіки кожної галузі та потенційних ризиків для споживачів і суспільства в цілому. [8].

Націоналізація передбачає передачу приватних підприємств у державну власність. Цей процес може бути ініційований у різних обставинах, таких як нездатність приватних компаній забезпечити належний рівень обслуговування у критично важливих секторах, таких як енергетика, водопостачання чи транспорт, або коли їхні дії призводять до соціальної несправедливості чи екологічної шкоди. Націоналізація може стати необхідною в умовах економічних криз, коли приватні підприємства можуть збанкрутувати або не справлятися з наданням життєво важливих послуг.

Основні принципи націоналізації спрямовані на забезпечення ефективного управління у секторах, які мають критичне значення для національної безпеки та сталого розвитку країни. Держава, взявши на себе управління такими секторами, може забезпечити стабільність постачання основних послуг, запобігаючи перебоям, що могли б виникнути в умовах приватного управління. Це включає захист прав споживачів, забезпечення доступності основних послуг для всіх верств населення, незалежно від їхнього

соціального статусу чи доходу. Наприклад, державна власність у сфері водопостачання дозволяє гарантувати, що всі громадяни мають доступ до чистої води за доступними цінами.

Державне регулювання цін на ключові товари та послуги є ще одним важливим аспектом націоналізації. Це дозволяє уникнути необґрунтованого зростання цін, яке може виникнути в умовах приватної монополії, та захищає економіку від інфляційного тиску. Регулювання цін особливо важливе у секторах, що мають суттєве значення для економічного благополуччя та життєдіяльності країни, таких як енергетика та транспорт.

Важливо відзначити, що націоналізація не завжди є єдиним або найкращим рішенням при виявленні недоліків у приватному секторі. Вона повинна розглядатися як один з можливих інструментів в арсеналі державної політики, поряд з іншими методами регулювання та підтримки конкуренції. Наприклад, держава може запроваджувати жорсткіші регуляції, забезпечувати підвищений контроль над приватними компаніями, або створювати умови для підвищення конкуренції у відповідних секторах.

Крім того, націоналізація повинна бути ретельно спланованою і здійснюватися з урахуванням довгострокових економічних та соціальних наслідків. Важливо, щоб процес націоналізації супроводжувався прозорістю та підзвітністю, щоб уникнути корупції та неефективності, які можуть виникнути в умовах державного управління. Залучення професійних менеджерів та експертів до управління націоналізованими підприємствами може допомогти забезпечити високу ефективність та продуктивність.

Успішна націоналізація може забезпечити стабільне та справедливе економічне середовище, сприяючи сталому розвитку країни та підвищуючи рівень життя громадян. Однак, її реалізація повинна бути обґрунтованою та зваженою, враховуючи специфіку кожної галузі та потенційні ризики для економіки та суспільства в цілому. [9].

Тим не менш, слід зазначити, що націоналізація може створювати додатковий тиск на урядові бюджети та зменшувати інвестиційну

привабливість країни, особливо в контексті міжнародних інвесторів. Ці ризики потребують ретельного аналізу та зваженого підходу до вирішення питань, пов'язаних з ефективністю використання націоналізованих ресурсів. Така державна політика може слугувати засобом запобігання монополізації ринків та зловживань з боку великих корпорацій, які можуть використовувати своє домінування для встановлення завищених цін або зниження якості послуг. Водночас націоналізація допомагає зберігати робочі місця та сприяти соціальній стабільності в регіонах, де приватні компанії можуть бути спокуси різко скоротити виробництво або закрити підприємства в результаті економічних коливань або прагнення до максимізації прибутків. Забезпечення державного контролю над критичними галузями дозволяє також уникнути відтоку прибутків за кордон та сприяє збереженню національного капіталу в межах країни, що має стратегічне значення для національної безпеки та економічного суверенітету [10].

Основні принципи націоналізації включають забезпечення стабільності критично важливих галузей, захист прав споживачів та забезпечення доступності базових послуг для всього населення. Через націоналізацію держава також контролює ціни на основні товари та послуги, запобігаючи їх необґрунтованому зростанню і тим самим захищаючи економічні права громадян.

Знаходження балансу між приватизацією та націоналізацією є одним з аспектів управління національною економікою, адже правильне використання цих важелів дозволяє ефективно відповідати на різноманітні економічні та соціальні виклики, забезпечуючи при цьому сталий розвиток та загальний добробут населення. Приватизація стимулює ринкову конкуренцію, залучає приватні інвестиції та підвищує ефективність підприємств завдяки інноваційному управлінню. Водночас, націоналізація допомагає урядам забезпечувати контроль над стратегічно важливими секторами, захищати національні інтереси та забезпечувати доступність базових послуг для всіх громадян. Належне застосування принципів приватизації зазвичай передбачає

передачу тих сфер діяльності, де приватний сектор може ефективніше впоратися з викликами ринку, що, у свою чергу, може сприяти збільшенню продуктивності, покращенню якості товарів і послуг та підвищенню загальної конкурентоспроможності економіки. Проте, важливо, щоб цей процес не призводив до монополізації ринку чи збільшення соціальної нерівності, що вимагає дбайливого підходу та постійного регулювання з боку держави.

З іншого боку, націоналізація необхідна в тих випадках, коли інтереси громадськості потребують захисту, особливо у критично важливих галузях, таких як енергетика, водопостачання та здоров'я. Це дозволяє урядам впливати на ціноутворення та забезпечувати стабільність постачання життєво необхідних послуг, а також гарантувати, що прибутки від цих важливих галузей використовуються на користь всього суспільства, а не окремих приватних інтересів [11].

Отже, гармонійне поєднання приватизації та націоналізації в управлінні економікою країни дозволяє державі оптимізувати управління активами та ресурсами, та реагувати на мінливі умови глобального економічного середовища, сприяючи таким чином сталому розвитку та підвищенню добробуту своїх громадян.

1.3 Основи аналітики структури економіки за формами власності

У доіндустріальну епоху домінувала земельна власність, яка була тісно пов'язана з феодалними та традиційними системами управління. Земля, як основний виробничий ресурс, перебувала у власності аристократії, церкви або корони, що впливало на соціальну структуру та владні відносини.

Промислова революція внесла радикальні зміни у форми власності, зокрема через масштабну урбанізацію та розвиток фабричного виробництва. З'явилися нові форми приватної власності на виробничі підприємства, що

сприяли капіталістичному розвитку. Підприємці та промисловці стали ключовими фігурами у економіці, заміщаючи землевласників як основних господарюючих суб'єктів.

У ХХ столітті постіндустріальна економіка привела до подальшого розмаїття форм власності. Зростання значення послуг та технологій сприяло появі корпоративної власності та розвитку фінансових ринків. Паралельно з цим, соціальні реформи в багатьох країнах призвели до збільшення державної участі в економіці через націоналізацію та розширення комунальних послуг.

З кінця ХХ століття світові тенденції показали зміщення у бік приватизації та дерегуляції, що було частиною ширших неоліберальних реформ. Приватизація вважалася способом підвищення ефективності та залучення приватного капіталу в ті сектори економіки, які раніше контролювалися державою. Однак, глобальні фінансові кризи та соціальні виклики, такі як нерівність і зміна клімату, змусили переосмислити підходи до управління формами власності, підкреслюючи необхідність гнучкості та адаптивності у розподілі ресурсів та відповідальності [12].

Історичний огляд форм власності демонструє, як зміни в політичному, економічному та технологічному контекстах впливають на розвиток різних форм власності. Вивчення цих змін є важливим для розуміння поточних і майбутніх трендів у структурі економіки та управлінні власністю.

Форма власності визначає правовий режим, під яким активи знаходяться в експлуатації, а також встановлює суб'єкти, які мають право керувати цими активами та розпоряджатися ними. Виділяють три основні типи власності:

1. Державна власність - активи належать державі і керуються органами державної влади або призначеними державою особами. Ця форма власності включає всі активи, які використовуються для надання публічних послуг, управління економічними ресурсами країни або інших цілей, визначених національною політикою.

2. Приватна власність - активи належать фізичним або юридичним особам

і не підлягають прямому контролю держави. Приватна власність є основою ринкової економіки, оскільки сприяє ефективному розподілу ресурсів, конкуренції та інноваціям.

3. Комунальна власність - активи належать місцевим громадам або органам місцевого самоврядування. Така форма власності часто використовується для управління ресурсами, що мають місцеве значення, наприклад, водопостачання, освіта та інші комунальні послуги.

Класифікація форм власності також враховує змішані форми, де активи керуються через спільні підприємства або партнерства між державними та приватними структурами. Це може включати стратегічні альянси, державно-приватні партнерства (ДПП), кооперативи та інші форми співпраці. Класифікація допомагає зрозуміти, як різні форми власності впливають на економічну ефективність, інвестиційну привабливість і соціальну відповідальність різних секторів економіки. Крім того, вона відіграє важливу роль у формуванні урядової політики та стратегічному плануванні [13].

Порівняльний аналіз державної, приватної та комунальної власності дозволяє глибше зрозуміти, як різні форми власності впливають на управління підприємствами та на загальну ефективність економіки. Основні переваги державної власності полягають у можливості виконувати соціальні та економічні функції, які можуть бути недооцінені приватним сектором, такі як безпека, оборона, інфраструктурні проекти великої складності, освіта та охорона здоров'я. Однак, ця форма власності часто стикається з меншою ефективністю через бюрократію, корупцію, політизацію управління, а також з недоліками у відповідності ресурсів до потреб ринку. Приватні підприємства більш гнучкі у прийнятті оперативних рішень і швидше адаптуються до змін ринкових умов. Втім, вони можуть зосереджуватись на короткострокових цілях і ігнорувати соціальні наслідки своєї діяльності, особливо в контексті екологічної безпеки та справедливого розподілу доходів. Комунальні підприємства мають менше стимулів для інновацій, але вони відіграють ключову роль у забезпеченні доступності та якості послуг для місцевих

жителів. Однак, ефективність комунальних підприємств може бути обмежена через обмежені ресурси та політичний вплив, що може перешкоджати прийняттю оптимальних управлінських рішень [14].

Порівняльний аналіз цих трьох форм власності вказує на необхідність збалансованого підходу в управлінні економікою, де кожна форма власності відіграє свою роль відповідно до своїх сильних сторін та стратегічної важливості для суспільства.

Методологічні підходи до аналізу структури економіки:

- Кількісні методи аналізу включають застосування статистичних та економетричних технік для оцінки і інтерпретації даних, що дозволяє виявляти закономірності та залежності у великих масивах інформації. Ці методи є особливо важливими для аналізу впливу різних форм власності на економічні показники.

- Статистичний аналіз використовується для обробки та синтезу даних, зібраних з різних джерел. За допомогою описової статистики, кореляційного аналізу, регресійного аналізу та інших статистичних інструментів можна оцінити масштаби та характер змін у структурі власності та їх вплив на продуктивність економіки.

- Економетричне моделювання дозволяє проводити більш глибокий аналіз, встановлюючи причинно-наслідкові зв'язки між різними економічними змінними. Використання економетричних моделей, таких як моделі змінних часу та панельні дані, допомагає прогнозувати наслідки політичних змін у сфері власності та оцінювати ефективність різних економічних стратегій.

- Якісні методи аналізу включають застосування експертних оцінок та вивчення конкретних випадків, що дозволяє отримати глибше розуміння контекстуальних та невимірних аспектів економічних явищ.

- Експертні оцінки використовуються для збору оцінок від осіб з глибокими знаннями в певній галузі. Через інтерв'ю, опитування або дискусійні панелі можна зібрати унікальні інсайти та професійні думки про

вплив різних форм власності на економіку, що є особливо корисним при оцінці нових або недостатньо досліджених феноменів.

- Вивчення випадків (case studies) дає можливість детально проаналізувати конкретні ситуації, де зміни в формах власності мали значний вплив на підприємства чи регіони. Цей метод допомагає виявити специфічні фактори успіху або невдач, зрозуміти динаміку та механізми ефектів власності на економічні процеси.

Комбінування кількісних та якісних методів аналізу дозволяє досягти більш комплексного розуміння того, як форми власності впливають на економічне середовище. Цей багаторівневий підхід є ключем до глибшого інсайту в економічні відносини та допомагає формувати ефективну політику управління власністю.

- Кількісні характеристики структури власності

У своїх працях "The Role of Government in Economic Development" (1996) і "Public Sector Economics" (2000) Джозеф Стігліц докладно розглядає роль уряду в економічному розвитку країни, звертаючи особливу увагу на важливість регулювання форм власності. Він аргументує, що урядові втручання можуть служити як критичний інструмент для досягнення економічної стабільності, справедливого розподілу доходів та загального економічного зростання. Стігліц використовує кількісні дані для аналізу впливу різних форм власності на національну економіку. Зокрема, він досліджує, як перехід від приватної до державної власності у стратегічно важливих секторах, таких як енергетика, водопостачання чи транспорт, може сприяти підвищенню економічної стабільності. Ці сектори часто вимагають значних інвестицій та стратегічного планування, які можуть бути забезпечені через державне фінансування та управління. За допомогою кількісних моделей, Стігліц демонструє, як державна власність може впливати на забезпечення стабільності цін та доступності послуг. Ці моделі дозволяють візуалізувати вплив політик на економічні показники та планувати довгострокові стратегії розвитку. Наприклад, контроль за цінами на енергію

або воду може запобігти їх раптовому зростанню, що особливо важливо для забезпечення загального доступу до цих критично важливих ресурсів [15].

Ці інсайти підкреслюють важливість кількісних характеристик у аналітиці структури власності. Використання кількісних даних і моделей допомагає урядам робити обґрунтовані рішення, які сприяють економічному зростанню та соціальному благополуччю. Через кількісні моделі можна відстежити, як державна власність в певних секторах може сприяти стабільності, покращуючи доступність основних послуг та контролюючи ціни.

- Вплив глобалізації на структуру власності

У "How Globalization Affects Developed Countries" (2007) та "The Overselling of Globalization" (2017), Стігліц оцінює, як глобалізація вплинула на національні економіки з точки зору структури власності. Він вказує на значні зміни у розподілі власності, зокрема на збільшення частки приватного сектора та відповідне скорочення прямої участі держави в економіці. Стігліц аргументує, що такі зміни вносять певну динаміку в економічні системи, але також потребують виваженого аналізу їхніх соціальних наслідків, особливо з точки зору впливу на нерівність та доступність основних послуг.

Стігліц застосовує економетричні методи для кількісного аналізу цих тенденцій. Він досліджує, як приватизація та зменшення державного втручання в економіку можуть вплинути на виробничу ефективність, створення робочих місць, а також на рівень і якість життя населення. Стігліц також вказує на ризики, пов'язані з неконтрольованим розширенням приватного сектору, включаючи підвищення вразливості до глобальних економічних шоків та збільшення соціальної нерівності. Через свої дослідження він підкреслює необхідність розробки більш суворих регуляторних механізмів для забезпечення того, щоб зростання приватного сектору не йшло на шкоду суспільному благу. Він закликає до відновлення ролі держави як регулятора і гаранта загальної економічної стабільності, що може забезпечити більшу справедливість та рівність у суспільстві [16].

Цей кількісний підхід дозволяє оцінити конкретні ефекти глобалізації на економіку, допомагаючи формувати політики, які можуть ефективно реагувати на виклики глобалізованого світу, та розробляти стратегії, які забезпечують стабільність і зростання, при цьому мінімізуючи соціальні та економічні розриви.

- Необхідність переосмислення ролі держави

У роботах "The Failures of Neoliberalism and the Limits of the Market" (2012) та "Rethinking the Role of the State in Finance" (2013), Стігліц аналізує недоліки неоліберальних підходів, які переконливо аргументують за меншу роль держави. Він використовує кількісні дані для підкріплення своїх аргументів про необхідність активнішої участі держави в економіці, та демонструє, як державне регулювання може стабілізувати фінансові ринки і сприяти більш стабільному та збалансованому економічному зростанню. Аналізуючи дані з різних країн та економічних періодів, він показує, що ефективне державне управління може запобігати екстремальним коливанням у економіці, що часто виникають внаслідок надмірної ринкової спекуляції та недостатнього регулювання.

Стігліц також наголошує на важливості держави у забезпеченні рівного доступу до основних послуг, таких як охорона здоров'я, освіта, та інфраструктура. Він стверджує, що коли ці послуги перебувають під контролем приватних інтересів, доступ до них може бути обмежений для менш заможних верств населення. Кількісні аналізи підтверджують, що державне регулювання цін та якості цих послуг може зменшити соціальну нерівність і підвищити загальний життєвий стандарт. Звертає увагу на необхідність державної підтримки інновацій та технологічного розвитку. Він аргументує, що без державних інвестицій у наукові дослідження та розвиток нових технологій, приватний сектор може не мати достатніх стимулів інвестувати в довгострокові інноваційні проекти, які не приносять негайного прибутку [17].

Загалом, кількісні дані та дослідження, на які посилається Стігліц, надають потужні аргументи на користь більш активної та регулюючої ролі держави в економіці, щоб забезпечити більш стабільне, справедливе та інклюзивне суспільство.

Структура власності значно варіюється залежно від країни, що обумовлено історичним, економічним, культурним та політичним контекстом. Емпіричні дослідження демонструють, як різні національні моделі власності впливають на економічні результати. Наприклад, в країнах із переважанням державної власності, таких як Китай або ряд країн колишнього СРСР, централізоване управління сприяло швидкому розвитку певних галузей, але також створювало проблеми з ефективністю та корупцією. У країнах із сильнішою приватною власністю, як-от США та Великобританія, вищий рівень ринкової конкуренції сприяв інноваціям та економічному зростанню. Дослідження показують, що немає єдиної найкращої моделі власності; замість цього, успіх залежить від здатності кожної країни адаптувати свою структуру власності до власних економічних цілей та умов. Країни з розвиненими ринковими економіками часто використовують гнучкі комбінації державної, приватної та комунальної власності для оптимізації своїх економічних стратегій [18].

Законодавчі ініціативи мають значний вплив на структуру власності в економіці. Зміни в законодавстві можуть сприяти приватизації, націоналізації або реформуванню комунальної власності. Наприклад, перехідні економіки Східної Європи та колишнього СРСР після розпаду комунізму активно впроваджували законодавчі акти, які сприяли приватизації державних підприємств з метою стимулювання ринкових реформ та залучення іноземних інвестицій.

З іншого боку, глобальні економічні кризи та соціальні виклики можуть спонукати до націоналізації певних секторів. Прикладом цього може служити націоналізація банків у деяких країнах під час фінансової кризи 2008 року, щоб стабілізувати фінансову систему і відновити довіру до неї.

Різні форми власності мають суттєвий вплив на продуктивність підприємств та ефективність економіки в цілому. Емпіричні дані та теоретичні дослідження показують, що приватні підприємства часто мають вищу продуктивність у порівнянні з державними або комунальними підприємствами, особливо в секторах, де конкуренція та інновації відіграють ключову роль. Приватні компанії зазвичай мотивовані до пошуку більш ефективних способів виробництва та збуту товарів з метою максимізації прибутку, що часто веде до інновацій в управлінні та технологіях. Державні підприємства, навпаки, можуть страждати від недоліків, пов'язаних з бюрократією, меншою мотивацією персоналу та затримками в прийнятті стратегічних рішень [19].

Комунальні підприємства зосереджені на задоволенні місцевих потреб та можуть бути менш продуктивними у фінансовому вимірі, але вони важливі для забезпечення доступу до основних послуг, таких як водопостачання, громадський транспорт і управління відходами, що є критично важливими для соціальної стабільності та якості життя.

Форми власності істотно впливають на рівень інновацій та технологічний розвиток в економіці. Приватні підприємства, як правило, мають більше стимулів для інновацій, оскільки це дозволяє їм здобувати конкурентні переваги та збільшувати прибутки. Інновації в приватному секторі часто фінансуються через реінвестування прибутків або залучення зовнішніх інвестицій. З іншого боку, державні підприємства можуть сприяти технологічному розвитку у стратегічно важливих або високоризикових галузях, де довгострокові інвестиції можуть бути непривабливими для приватного сектора через великі початкові витрати та довгий термін окупності. В таких випадках, держава може взяти на себе роль інвестора, забезпечуючи необхідне фінансування та ресурси для наукових досліджень та розробок. Комунальна власність також може відігравати роль у технологічному розвитку, особливо в контексті забезпечення сучасних міських послуг, таких як інтелектуальне управління водопостачанням та

громадським транспортом. Інвестиції в «розумну» інфраструктуру можуть підвищити ефективність та знизити витрати, поліпшуючи якість життя в громадах [20].

Форми власності мають вплив на ринок праці та розподіл доходів у суспільстві. Державна власність часто асоціюється з вищою стабільністю зайнятості, оскільки державні підприємства менш схильні до раптових скорочень штату у відповідь на короткострокові ринкові зміни. Також, вони зазвичай забезпечують кращі соціальні гарантії та вищі стандарти трудових відносин, що може сприяти більш справедливому розподілу доходів.

Приватні підприємства, у свою чергу, можуть стимулювати створення робочих місць через інновації та експансію, але це часто супроводжується більшою варіабельністю у зайнятості. Конкуренція та прагнення до ефективності можуть призводити до нижчих стандартів трудових відносин порівняно з державними підприємствами. Це, в свою чергу, може підвищувати рівень нерівності, оскільки велика частина прибутків накопичується у руках власників та акціонерів. Комунальна власність сприяє стабільності зайнятості на місцевому рівні та забезпеченню послуг, які є критично важливими для повсякденного життя громад. Хоча комунальні підприємства можуть не генерувати великих прибутків, вони сприяють соціальній стабільності та доступності основних послуг для широких верств населення.

Різні форми власності впливають на соціальну справедливість та доступ до ресурсів. Державна власність має потенціал забезпечувати рівний доступ до основних послуг та ресурсів, зменшуючи соціальну нерівність. Це може включати регулювання цін на життєво важливі товари та послуги, що є особливо важливим у сферах охорони здоров'я, освіти та житлово-комунальних послуг.

Приватна власність, незважаючи на ефективність і інновації, спричиняє зростання соціальної нерівності, оскільки доступ до товарів та послуг в такому випадку часто залежить від платоспроможності населення. Комунальна власність відіграє роль у забезпеченні рівного доступу до основних послуг,

особливо у віддалених або менш заможних регіонах, де приватний сектор може не бути зацікавленим в інвестуванні [21].

Таким чином, забезпечення балансу між різними формами власності є важливим для підтримки соціальної справедливості, рівного доступу до ресурсів та економічної ефективності. Цей баланс допомагає формувати більш стабільне та справедливе суспільство, де різні потреби населення задовольняються на різних рівнях влади та управління.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДОСВІДУ ПРИВАТИЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

2.1 Етапи, завдання та результати приватизаційних процесів в Україні

Перший етап приватизації в Україні (1992-1994 роки) характеризується масовою приватизацією малих підприємств, переважно у сфері торгівлі та послуг. У цей період основним інструментом приватизації були ваучери, або приватизаційні сертифікати, які роздавалися громадянам України. Ваучери надавали кожному громадянину можливість стати співвласником державного майна. Це мало на меті залучити широку громадськість до процесу приватизації та створити умови для розвитку підприємництва.

Ваучерна приватизація сприяла швидкому переходу власності від держави до приватних осіб. Одним із найбільш показових прикладів цього етапу є приватизація підприємств роздрібною торгівлі. Зокрема, тисячі продуктових магазинів, закладів громадського харчування та інших малих підприємств були передані у приватні руки. Це дозволило значно зменшити державний контроль у сфері торгівлі та послуг і стимулювати розвиток малого бізнесу. Приватизація через ваучери мала на меті також знизити рівень безробіття шляхом створення нових робочих місць у приватному секторі. Малий бізнес отримав можливість розвиватися в умовах ринкової економіки, що сприяло економічному пожвавленню та збільшенню податкових надходжень до державного бюджету. Проте, не все було так однозначно: процес приватизації супроводжувався значними труднощами і викликами, включаючи відсутність належного правового регулювання, корупцію та неефективне управління деякими приватизованими об'єктами.

Другий етап приватизації (1995-1999 роки) був спрямований на приватизацію середніх і великих підприємств, зокрема в промисловості. У цей період активно використовувалися аукціони та конкурси для продажу державних активів. Одним із найвідоміших прикладів цього етапу є приватизація "Криворіжсталі" – одного з найбільших металургійних комбінатів України. Цей об'єкт спочатку був проданий приватним інвесторам у 2004 році, проте після численних судових процесів, що довели порушення в первинній приватизації, його реприватизували у 2005 році. Продаж таких великих підприємств мав на меті залучення значних інвестицій у модернізацію виробництва та підвищення конкурентоспроможності української промисловості на міжнародному ринку.

Третій етап приватизації (2000-2007 роки) включав приватизацію стратегічних об'єктів, таких як підприємства енергетики та транспорту. Продаж часток у національних енергетичних компаніях, таких як "Обленерго", допоміг залучити значні інвестиції в модернізацію енергетичної інфраструктури. Цей період також відзначався зростанням ролі іноземних інвесторів, які приносили нові технології та управлінський досвід.

Четвертий етап приватизації (2008-2014 роки) був спрямований на продаж залишкових державних активів, включаючи об'єкти нерухомості та невеликі підприємства. Завданням цього етапу було залучення іноземних інвесторів для покращення економічного середовища в Україні. Продаж державної частки в телекомунікаційній компанії "Укртелеком" є одним із прикладів цього періоду. Залучення приватних інвесторів до таких підприємств сприяло підвищенню ефективності їхньої роботи та технологічному розвитку.

П'ятий етап приватизації (2015 – до теперішнього часу) спрямований на продаж великих державних підприємств, що залишилися, а також на залучення іноземних інвестицій. Одним із прикладів є процес націоналізації та подальшого продажу державних банків, таких як "ПриватБанк". Цей етап характеризується зусиллями з підвищення прозорості приватизаційних

процесів та створення умов для залучення стратегічних інвесторів, які можуть забезпечити стабільний розвиток підприємств і економіки в цілому.

Кожен етап приватизації в Україні мав свої особливості, задачі та результати, які вплинули на розвиток економіки та суспільства. Ефективність цих процесів залежала від багатьох факторів, включаючи економічні умови, правове регулювання, управлінські рішення та інвестиційний клімат. Автором дослідження аналізуючи приватизацію, особливу увагу приділено також соціальним аспектам цих процесів, включаючи їх вплив на зайнятість, соціальну стабільність та розподіл доходів серед населення. Важливим аспектом є вивчення впливу приватизації на корупцію та економічну рівність, а також роль держави в регулюванні новоствореного приватного сектора [22].

2.1.1 Методи оцінювання ефектів приватизації.

Оцінка ефектів приватизації має різноманітні наслідки, включаючи зміни в ефективності підприємств, вплив на ринок праці, соціальну справедливість, і рівень конкуренції у відповідних галузях.

Кількісні методи:

- Фінансовий аналіз доходів і витрат - включає аналіз фінансових показників компаній до і після приватизації.

Один із ключових показників — прибутковість, яка вимірює загальну здатність компанії генерувати прибуток від своєї діяльності. Зміна прибутковості після приватизації може свідчити про підвищення або зниження ефективності компанії внаслідок нового управління чи впровадження нових бізнес-методів.

Рентабельність активів показує, наскільки ефективно компанія використовує свої активи для генерації доходу. Зростання цього показника після приватизації може індикувати, що приватне управління краще використовує ресурси компанії порівняно з державним управлінням.

Рентабельність власного капіталу — це міра, що вказує на ефективність використання капіталу акціонерів для отримання прибутку. Зміни в цьому показнику можуть свідчити про зміни в здатності компанії забезпечувати віддачу своїм інвесторам.

Крім того, детальний аналіз витрат і доходів оцінює, як змінюється структура витрат компанії з приходом нового власника та як це впливає на загальні фінансові результати. Збільшення доходів при стабільних або знижених витратах вказує на зростаючу ефективність компанії під управлінням приватного сектора [23].

Використання цих показників у фінансовому аналізі надає цінну інформацію про те, наскільки успішною була приватизація у фінансовому аспекті, і що важливо для розуміння довгострокового впливу приватизаційних процесів на економіку країни загалом.

- Аналіз продуктивності - використання показників, таких як вихід на одного працівника, вартість виробництва, та інших метрик, що відображають зміни в операційній ефективності. Показник, який часто використовується в аналізі продуктивності, — це вихід на одного працівника. Цей показник вимірює кількість продукції, яку компанія може виробити за одиницю праці. Зростання цього показника після приватизації може свідчити про підвищення ефективності робочої сили, краще управління ресурсами та впровадження новітніх технологій чи методів управління, які сприяють збільшенню продуктивності. Інший аспект — вартість виробництва, яка відображає витрати компанії на виробництво одиниці товару чи послуги. Зниження цих витрат після переходу підприємства в приватні руки може вказувати на більшу операційну ефективність, краще управління закупівлями, витратами на матеріали, заробітною платою та іншими операційними витратами. Додаткові метрики, такі як час виробництва, якість продукції та енергоефективність, також можуть бути включені в аналіз продуктивності. Ці показники допомагають глибше зрозуміти, як приватизація впливає на загальну ефективність процесів всередині компанії. Зменшення часу виробництва та

підвищення якості продукції можуть свідчити про успішне впровадження інноваційних технологій та управлінських практик [24].

В цілому, аналіз продуктивності дозволяє оцінити зміни у фінансових показниках, та зрозуміти, як зміни в управлінні та операційній структурі підприємства після приватизації впливають на загальну продуктивність і конкурентоспроможність на ринку.

- Економетричне моделювання - є інструментом у кількісному аналізі, який дозволяє оцінити вплив приватизації на економічні показники з врахуванням зовнішніх факторів і динаміки змін. Цей метод використовує різноманітні статистичні техніки для аналізу даних, що дозволяє економістам та дослідникам визначити причинно-наслідкові зв'язки між приватизацією і конкретними економічними результатами, як-от зміни у виробництві, зайнятості, інвестиціях та продуктивності. Основна перевага економетричного моделювання полягає у можливості ізолювати вплив приватизації від інших зовнішніх чинників, які також можуть впливати на економічні показники. Наприклад, зміни в макроекономічному середовищі, політичні зміни, глобальні економічні кризи або інші реформи, які проводяться паралельно з приватизацією. Це досягається через використання регресійних моделей, де приватизація включається як незалежна змінна, а різні економічні показники — як залежні змінні. Застосування таких моделей дозволяє також враховувати динаміку змін, аналізуючи дані за різні періоди часу до і після приватизації. Це допомагає виявити тренди, які можуть бути пов'язані як із самою приватизацією, так і з іншими економічними процесами. Такий підхід є особливо корисним у ситуаціях, де ефекти приватизації проявляються не відразу, а протягом тривалого часу.

Завдяки такому комплексному підходу, економетричне моделювання стає надзвичайно важливим інструментом у руках політиків і економістів для оцінки ефективності проведених економічних реформ і прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Якісні методи:

1. Аналіз впливу на зацікавлені сторони - Цей метод аналізу зосереджується на тому, як зміни у власності впливають на основні групи зацікавлених осіб: працівників підприємств, які пройшли приватизацію, споживачів продуктів та послуг цих підприємств, постачальників, які взаємодіють з цими підприємствами, а також на місцеві громади, де ці підприємства розташовані. Приватизація може істотно змінити умови праці, заробітну плату та загальну зайнятість у компаніях. Нерідко це веде до скорочень штату, перегляду трудових контрактів і, в деяких випадках, до покращення продуктивності та ефективності через впровадження нових технологій і методів управління. Аналіз впливу на працівників через інтерв'ю та опитування дозволяє збирати дані про їхнє ставлення до змін у компаніях, їхні побоювання та вигоди, які вони отримали або втратили в результаті приватизації [25].

Споживачі можуть відчувати наслідки приватизації через зміни в цінах, якості продукції та обслуговування. Приватизація сприяє підвищенню конкуренції та покращенню якості, однак іноді може призводити і до монополізації ринку, що негативно позначається на доступності та вартості товарів та послуг для кінцевого споживача. Опитування та фокус-групи зі споживачами допомагають визначити, як змінилися їхні витрати на споживання та задоволеність обслуговуванням після приватизації підприємств.

Постачальники можуть зазнати змін у комерційних умовах співпраці, таких як терміни платежів, цінова політика і контрактні обов'язки. Приватизація може відкриває нові можливості для постачальників за рахунок розширення ринків та збільшення попиту на компоненти та сировину, однак вона також може вести до більш жорсткої конкуренції та зниження маржі прибутку.

2. Вивчення випадків (case studies) - детальний аналіз конкретних прикладів приватизації, що дозволяє оцінити як позитивні, так і негативні аспекти цих процесів в різних контекстах і галузях. Через детальний аналіз

специфічних випадків виявляються не тільки загальні тенденції, але й унікальні аспекти кожної ситуації, що допомагає зрозуміти, як різні фактори впливають на результати приватизації. Метод вивчення випадків базується на детальному описі окремих прикладів приватизації, де кожен випадок аналізується як унікальне дослідження з власними умовами та результатами. Це включає розгляд таких аспектів, як історичний контекст приватизації, основні учасники процесу, вплив на економіку та соціальний стан регіону, реакція споживачів та інші зацікавлені сторони, а також довгострокові економічні та соціальні наслідки. Основною перевагою методу вивчення випадків є його здатність давати глибокий аналіз конкретних ситуацій, що допомагає виявити складні взаємозв'язки між різними елементами економічної системи. Це дозволяє не тільки оцінити ефективність приватизації в конкретному випадку, але й вивчати вплив додаткових факторів, таких як державне регулювання, конкуренція на ринку, політичні зміни, та інноваційні стратегії, що були впроваджені під час або після процесу приватизації. Однак метод вивчення випадків також має свої недоліки, зокрема складність узагальнення отриманих результатів. Кожен випадок є унікальним, і висновки, зроблені на основі одного або кількох випадків, не завжди можуть бути застосовані в інших контекстах або на більш широку сукупність ситуацій [26]. Також, детальний аналіз вимагає значних часових та ресурсних витрат.

3. Експертні оцінки - залучення фахівців із галузі та економісти для аналізу та оцінки довгострокових наслідків приватизації. Експерти, залучені до аналізу приватизації, зазвичай мають багатий досвід у галузі економіки, управління державними активами, фінансів та регуляторної політики. Вони використовують свої знання для оцінки як стратегічних, так і оперативних аспектів приватизаційних процесів, вивчаючи як загальні економічні результати, так і специфічні наслідки для окремих підприємств або галузей. Використовуються різноманітні методики для своїх аналізів, включаючи кейс-стаді, порівняльний аналіз, та моделювання економічних сценаріїв, аналізують ряд ключових індикаторів, таких як виробнича ефективність, рентабельність,

вплив на ринок праці, а також соціальні та екологічні наслідки. Експерти також оцінюють якість корпоративного управління, рівень прозорості та відповідність корпоративних стандартів [27].

На основі зібраних даних і проведеного аналізу експерти формують звіти, які можуть включати детальні рекомендації для урядів або інших зацікавлених сторін. Ці рекомендації часто вказують на необхідність подальших реформ, покращення управлінських практик або внесення змін у законодавчу базу, щоб максимізувати позитивні наслідки та мінімізувати ризики.

Комбіновані методи - дозволяють отримати більш повне уявлення про вплив приватизації. Аналізуючи як кількісні, так і якісні дані, можна зробити обґрунтовані висновки про ефективність приватизаційних процесів і їх вплив на економічний та соціальний розвиток України.

2.1.2 Практичне застосування обраних методик аналізу.

Україна відстала у впровадженні постсоціалістичних економічних реформ порівняно з іншими країнами Центральної та Східної Європи, а також з колишніми республіками Радянського Союзу, такими як Литва, Латвія, Естонія та Росія. Незважаючи на це, механізми приватизації, розроблені цими країнами, могли б слугувати для подолання цього відставання. В Україні було можливість зменшити цей розрив шляхом прискорення процесу законодавчого регулювання приватизаційних процедур.

До 2018 року законодавча база приватизації в Україні, зокрема малої приватизації, складалася з кількох нормативно-правових актів, зокрема Закону України "Про приватизацію державного майна" від 4 березня 1992 року, Закону України "Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)" від 6 березня 1992 року, та інших. Місцеві органи влади розробляли власні програми приватизації, виходячи з цих законів та керуючись Законом України "Про місцеве самоврядування в Україні". Ці

програми визначали цілі, пріоритети та способи приватизації об'єктів комунальної власності територіальних громад. Основними метами таких програм були створення конкурентного середовища, пошук ефективних власників та приватизація об'єктів за грошову винагороду. На основі національного законодавства, що регулює приватизацію, та закону про місцеве самоврядування, місцеві органи управління формували власні стратегії приватизації, встановлюючи цілі, пріоритети та методи передачі власності на об'єкти комунальної власності [28].

Головною метою вказаної Програми є:

- забезпечення створення конкурентного середовища та адаптація підприємств, установ, організацій до вимог ринку;
- виявлення ефективних власників для об'єктів, що підлягають приватизації та не використовуються за призначенням;
- проведення приватизації об'єктів виключно за грошову винагороду.

Серед завдань програми зазначено:

- забезпечення надходжень до місцевого бюджету від приватизації, згідно з Бюджетним кодексом України;
- сприяння розвитку діяльності підприємств, установ, організацій та суб'єктів підприємницької діяльності;
- створення нових робочих місць.

Пріоритетами місцевої приватизації є:

- передача в приватну власність об'єктів, що не використовуються за призначенням;
- приватизація об'єктів, що знаходяться в оренді;
- збільшення числа робочих місць.

Для виконання основних цілей та завдань Програми, місцевий орган приватизації розробляє та подає на затвердження відповідній раді перелік об'єктів, які підлягають приватизації шляхом продажу на аукціоні, конкурсі або викупу [29].

Згідно з Законом України "Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)", встановлено правовий механізм приватизації єдиних майнових комплексів невеликих державних підприємств шляхом їх відчуження на користь одного покупця за одним актом купівлі-продажу. Цей механізм застосовується у галузях, що включені до першочергового списку для приватизації, зокрема: переробна і місцева промисловість, виробництво будівельних матеріалів, легка і харчова промисловість, будівництво, окремі види транспорту, торгівля і громадське харчування, побутове обслуговування населення, а також житлово-експлуатаційне та ремонтне господарство. Крім того, у законі визначені способи приватизації через викуп об'єктів або продаж на аукціоні або конкурсі.

Положення про процедуру визначення та застосування методів приватизації щодо об'єктів малої приватизації, ухвалене Фондом державного майна України за наказом від 30.07.98 № 1511, визначало правила застосування методів приватизації об'єктів малої приватизації, за винятком об'єктів групи Д, які передбачені Державною програмою приватизації, Законами України "Про приватизацію державного майна" та "Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)".

Державна програма приватизації, затверджена Законом України від 18 травня 2000 року, визначала цілі, пріоритети, завдання та методи приватизації державного майна, майна, належного Автономній Республіці Крим, а також відчуження комунального майна, групи об'єктів, які підлягають приватизації, та орієнтовні завдання стосовно обсягів приватизації державного та комунального майна та отримання коштів від приватизації.

Власність на національне багатство є основою економічної самостійності України, яка включає власність на землю, надра, повітряний простір, водні ресурси та інші природні багатства в межах країни, а також економічний, науковий і технічний потенціал. Україна визначає форми власності, включаючи приватну, колективну і державну, які мають рівні права

і захист. Державна власність включає загальнодержавну власність і комунальну власність адміністративно-територіальних одиниць [30].

Держава, у відповідності до законодавства, є суб'єктом права загальнодержавної власності, представленим Верховною Радою України. Об'єктами права загальнодержавної власності є різноманітні майнові об'єкти, такі як майно державних органів, системи оборони, транспорту, та інші, що є матеріальною основою суверенітету України та сприяють її економічному та соціальному розвитку. У загальнодержавній власності також може знаходитися майно, передане власності України іншими державами, юридичними особами або громадянами.

Від імені українського народу право власності здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених Конституцією України.

Приватизація невеликих підприємств комунальної власності є важливою складовою всього процесу приватизації в Україні. У 2018 році був прийнятий новий Закон України "Про приватизацію державного і комунального майна", який став новим правовим механізмом для проведення приватизації в Україні в контексті імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Крім того, згідно з цим новим Законом, всі раніше прийняті законодавчі акти в галузі приватизації, що діяли з 1992 року, втратили чинність. Таким чином, єдиним правовим механізмом приватизації в Україні, зараз є Закон України "Про приватизацію державного і комунального майна" [31].

Закон України "Про приватизацію державного і комунального майна" встановлює основні суб'єкти приватизації, які включають:

- державні органи, що відповідають за процес приватизації;
- місцеві ради та органи приватизації територіальних громад;
- потенційні покупці.

Відповідно до Закону України від 2012 року "Про Фонд державного майна України", Фонд державного майна України відіграє ключову роль у

здійсненні державної політики з приватизації, оренди, використання та відчуження державного майна. Цей фонд є центральним органом виконавчої влади з особливим статусом, відповідаючим за управління об'єктами державної власності та реалізацію корпоративних прав держави. Крім того, Фонд державного майна України підпорядкований Президентові України та діє під керівництвом Кабінету Міністрів України.

Фонд державного майна України виконує свої обов'язки безпосередньо та через регіональні відділення в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві і Севастополі, а також через представництва у районах та містах, створені Фондом. Представництва підпорядковані регіональним відділенням, утворюючи єдину систему державних органів приватизації. Варто зазначити, що Фонд державного майна України має свій власний офіційний веб-сайт, з якого можна отримати інформацію про приватизацію. Цей сайт доступний на трьох мовах: українській, російській та англійській, щоб забезпечити ширше охоплення аудиторії, включаючи можливих іноземних інвесторів, які зацікавлені в особливостях процесу приватизації в Україні.

Серед важливих інструментів взаємодії з громадськістю, які надає Фонд державного майна, є вкладка "Громадська рада" на його веб-сайті. Крім цього, громадяни мають можливість звертатися до Фонду через прийом громадян або електронні заявки. Фонд регулярно проводить консультації з громадськістю та громадську експертизу, результати яких можна знайти на сайті, а також оприлюднює інформацію про громадські слухання та моніторинг громадської думки з питань приватизації та її наслідків. На веб-сайті Фонду також надається доступ до публічної інформації [32].

У 2011 році було прийнято Закон України «Про доступ до публічної інформації», який встановив принципи забезпечення доступу до публічної інформації, зокрема прозорість та відкритість діяльності владних структур та можливість вільного отримання, поширення та використання інформації, що була надана відповідно до закону.

Отже, в результаті аналізу можна зробити висновок, що Фонд державного майна реалізує в своїй діяльності принципи відкритості та прозорості, а також підзвітності та законності. Важливо зазначити, що з метою реформування Фонду відповідно до Закону України «Про Фонд державного майна України» та для впровадження пакету реформ «Приватизація та управління державними підприємствами» Фонд проводить реорганізацію своїх регіональних відділень.

У наслідок реорганізації, здійсненої 02 серпня 2019 року, почало свою діяльність Регіональне відділення Фонду державного майна України, яке відповідає за Одеську та Миколаївську області. Для ефективного виконання повноважень та функцій у склад цього Регіонального відділення включено Управління забезпечення реалізації повноважень у Миколаївській області.

Тема дослідження "Аналітичне оцінювання суспільного ефекту використання важелів приватизації державного та комунального майна" вимагає глибокого розуміння функцій органів, які керують процесом приватизації в Україні, відповідно до закону, прийнятого у 2018 році. Основні повноваження цих органів включають:

1. Складання переліків активів, призначених для приватизації.
2. Категоризація активів згідно із законодавством про приватизацію.
3. Рішення про передачу майна з державної власності у приватні руки.
4. Виконання ролі власника державних активів, включаючи корпоративні права, протягом процесу приватизації.
5. Адміністрування активів, що залишаються у власності держави.
6. Продаж державних активів, включаючи акції або частки в господарських товариствах.
7. Створення комісій для організації аукціонів.
8. Затвердження стратегій розміщення акцій у процесі приватизації.
9. Підписання контрактів на оцінку активів, що приватизуються.
10. Взаємодія з консультантами для визначення початкових цін і пошуку потенційних покупців.

11. Залучення третіх сторін для проведення аукціонів.
12. Укладання договорів про конфіденційність з потенційними покупцями.
13. Організація екологічних аудитів приватизованих об'єктів.
14. Використання електронних аукціонів для продажу активів.
15. Нагляд за дотриманням умов угод про купівлю-продаж.
16. Захист майнових та корпоративних прав держави.

Ці дії забезпечують реалізацію політики приватизації і відіграють важливу роль у визначенні суспільних наслідків цих процесів, впливаючи на ефективність та прозорість управління державними активами [33].

У контексті "Аналітичного оцінювання суспільного ефекту використання важелів приватизації державного та комунального майна", розглядається роль законодавчих та виконавчих органів України в управлінні державною та комунальною власністю. Верховна Рада України виконує критичні функції, включаючи:

- Ратифікацію списків державних активів, виключених з процесу приватизації.
- Оформлення правових рамок для вилучення майна з приватної власності.
- З іншого боку, Кабінет Міністрів України забезпечує:
 - Рівний розвиток різних форм власності.
 - Управління державними об'єктами відповідно до закону.
 - Затвердження і подання Верховній Раді переліків активів, які можуть бути приватизовані з привлеченням іноземних інвестицій, а також тих, що не підлягають приватизації.

Крім того, міністерства та інші центральні органи виконавчої влади відповідають за:

- Створення, реорганізацію та ліквідацію державних підприємств та інституцій.
- Встановлення цілей для діяльності цих організацій і контроль за

дотриманням їх статутів.

- Розробку пропозицій щодо роздержавлення та особливостей приватизації.

Органи місцевого самоврядування, діючи від імені територіальних громад, відповідно до закону про місцеве самоврядування, виконують такі обов'язки:

- Володіння, користування і розпорядження комунальним майном.
- Проведення всіх майнових операцій, включаючи передачу майна в оренду або на інші умови використання.
- Створення та ліквідація комунальних підприємств, інституцій та організацій.

Ці відомства відіграють роль у формуванні політики приватизації і впливають на розвиток суспільних та економічних структур країни [34].

Місцеві ради, представляючи територіальні громади сіл, селищ і міст, керують об'єктами спільної власності, що задовольняють загальні потреби громад.

Важливо відзначити, що щорічно до 15 січня органи приватизації публікують список об'єктів, які планують приватизувати протягом відповідного календарного року. Ця інформація розміщується в офіційних друкованих виданнях державних органів приватизації та на офіційному веб-сайті Фонду державного майна України, який вже аналізувався у цьому розділі.

Автор розглянув процес приватизації державного і комунального майна в контексті "Аналітичного оцінювання суспільного ефекту використання важелів приватизації". Цей процес включає кілька ключових етапів:

1. Ухвалення рішення про перелік активів, що виносяться на приватизацію.
2. Публікація списку активів, призначених для приватизації.

3. Рішення про проведення приватизації на загальнодержавному та місцевому рівнях.
4. Анонсування офіційного рішення про приватизацію певного активу.
5. Інвентаризація та оцінка активів відповідно до чинного законодавства.
6. Здійснення аудиту та екологічного аудиту активів, якщо це передбачено законом.
7. Трансформація державних чи комунальних підприємств в акціонерні товариства в межах процесу приватизації.
8. Розробка та затвердження плану розміщення акцій, створених під час приватизації.
9. Затвердження умов продажу активів, розроблених аукціонною комісією.
10. Оголошення умов продажу, включаючи стартові ціни активів.
11. Проведення аукціону та підписання договорів купівлі-продажу.
12. Реалізація договору купівлі-продажу в разі приватизації через викуп.
13. Публікація інформації про результати приватизації.
14. Рішення про завершення процесу приватизації.

Ці етапи формують політики та стратегії управління державним та комунальним майном, а також визначають ефективність та прозорість процесу приватизації, що має значний вплив на суспільство. Запропонований порядок приватизації державного (комунального) майна є на думку автора вичерпним і зрозумілим для тих громадян, які бажають взяти участь у процесі приватизації об'єкту приватизації. Також він корисний для громадян, які цікавляться цим процесом та бажають краще зрозуміти його у контексті європейської інтеграції. Це може сприяти наданню рекомендацій або критики щодо процесу приватизації в Україні на сучасному етапі [35].

Розглянемо деталі механізму приватизації у контексті аналітичного оцінювання суспільного ефекту використання важелів приватизації державного та комунального майна. Під малою приватизацією розуміється

продаж менш значних або менш цінних об'єктів, які, за законом України, можуть бути куплені такими суб'єктами:

- Громадянами України;
- Іноземними громадянами;
- Юридичними особами, які зареєстровані в Україні;
- Юридичними особами з інших країн.

Процедура приватизації здійснюється через електронні аукціони. Ці аукціони проводяться в реальному часі через Інтернет, що дозволяє учасникам у будь-якому місці світу взаємодіяти з продажем. Електронні аукціони координуються і регулюються Кабінетом Міністрів України, який забезпечує необхідне середовище для створення, розміщення, оприлюднення та обміну інформацією та документами, необхідними для їх проведення.

Цей підхід не тільки спрощує процес приватизації, але й забезпечує більшу прозорість і доступність для потенційних інвесторів, сприяючи тим самим ефективнішому розподілу ресурсів та впливаючи на суспільний розвиток через залучення приватного капіталу.

Масштаби приватизації державного та комунального майна в Україні значно варіюють залежно від регіону та періоду. За останні десять років було проведено понад 5000 приватизаційних аукціонів, у результаті яких до приватних рук перейшло близько 40% державного та комунального майна. Основні об'єкти приватизації включали нерухоме майно, підприємства різних галузей промисловості та земельні ділянки.

Значний пік приватизаційних процесів припав на період з 2014 по 2017 роки, коли було продано найбільшу кількість об'єктів. Це пов'язано з економічними реформами та спробами залучити інвестиції в економіку країни.

Суспільні наслідки приватизації є багатограними та впливають на різні аспекти соціально-економічного життя. Серед основних наслідків автор виділив наступні:

1. Зростання економічної ефективності - приватизація сприяла

підвищенню ефективності роботи багатьох підприємств, що перейшли в приватні руки. Нові власники зазвичай впроваджують сучасні методи управління та інвестують в модернізацію виробництва, що дозволяє підвищити продуктивність праці та якість продукції.

2. Зміни в структурі зайнятості - приватизаційні процеси вплинули на ринок праці. З одного боку, деякі підприємства скорочували кількість робочих місць через оптимізацію виробництва. З іншого боку, з'являлися нові робочі місця у приватному секторі, зокрема у сфері послуг та ІТ.

3. Соціальна нерівність - одним з негативних наслідків приватизації стало збільшення соціальної нерівності. Не всі громадяни мали рівний доступ до приватизаційних можливостей, що призвело до концентрації багатства у руках небагатьох осіб.

4. Розвиток інфраструктури - приватизація сприяла розвитку інфраструктури в деяких регіонах. Нові власники вклали кошти у будівництво доріг, поліпшення комунальних послуг та розвиток соціальних об'єктів, таких як школи та лікарні.

5. Поліпшення інвестиційного клімату - залучення приватних інвесторів позитивно вплинуло на інвестиційний клімат у країні. Прозорі приватизаційні аукціони та захист прав власності сприяли збільшенню довіри інвесторів до України як до надійного партнера.

Таким чином, аналіз масштабів та суспільних наслідків приватизації свідчить про її вагомий вплив на економічний розвиток країни. Проте важливо враховувати як позитивні, так і негативні аспекти цього процесу для розробки збалансованої державної політики у сфері приватизації та соціального захисту населення.

2.2 Досвід використання приватизаційних важелів у регуляторній політиці розвинутих країн

Приватизація як інструмент регуляторної політики має довгу історію в розвинутих країнах, де вона використовується для стимулювання конкуренції, збільшення ефективності та покращення якості послуг у різних секторах економіки. Цей підрозділ розглядає різноманітні підходи та стратегії, що використовувалися урядами США, Великобританії, Німеччини, Японії та інших розвинутих країн для впровадження приватизаційних ініціатив з кінця XX століття.

Аналіз досвіду цих країн допомагає зрозуміти, як різні моделі приватизації впливають на економічне зростання, соціальну стабільність та рівень залучення приватного сектору в наданні базових та спеціалізованих послуг. Вивчення успіхів та невдач у цих процесах вказує на важливість вибору адекватної стратегії приватизації, яка відповідає економічним цілям та соціальним цінностям кожної країни [36].

2.2.1 Оцінка впливу на суспільство та економіку.

Економічний вплив приватизації зазвичай виражається через підвищення продуктивності та ефективності, зниження державних витрат і стимулювання конкуренції. Приватизовані підприємства часто показують кращі фінансові результати завдяки більш строгій бюджетній дисципліні та орієнтації на прибутковість. Це, в свою чергу, може сприяти збільшенню податкових надходжень та зменшенню залежності держави від великих витрат на утримання неефективних державних підприємств.

З іншого боку, приватизація може викликати і соціальні виклики, зокрема, збільшення безробіття у короткостроковій перспективі через реструктуризацію та оптимізацію витрат. Такі зміни можуть впливати на

рівень соціальної нерівності, ставлячи під загрозу стабільність зайнятості та ведучи до зростання напруженості в суспільстві. Важливою є роль уряду у врегулюванні цих процесів, впровадженні соціальних програм підтримки та адаптації працівників до нових умов праці [37].

Приклади впливу на суспільство та економіку:

1. Приватизація British Telecom (BT) у 1980-х роках у Великобританії. BT було державним підприємством, яке забезпечувало телекомунікаційні послуги по всій країні. Процес приватизації був розпочатий у 1984 році як частина ширшої програми уряду Маргарет Тетчер, спрямованої на зменшення ролі держави в економіці.

Приватизація BT сприяла значному покращенню ефективності компанії. Після приватизації BT здійснило значні інвестиції у модернізацію своєї інфраструктури, що призвело до покращення якості послуг та збільшення клієнтської бази. Компанія стала більш конкурентоспроможною на міжнародному рівні, що забезпечило зростання доходів та прибутків. Приватизація також мала значний соціальний вплив. З одного боку, вона сприяла зростанню кількості робочих місць у приватному секторі телекомунікацій. З іншого — викликала хвилю занепокоєння серед працівників BT через зміни умов праці, зокрема через реструктуризацію та потенційне скорочення штату. Уряд зіткнувся з необхідністю забезпечити баланс між зменшенням державного втручання та забезпеченням соціального захисту для працівників.

Приватизація BT вимагала створення сильної регуляторної рамки для запобігання зловживань монопольним становищем та захисту інтересів споживачів. Уряд Великобританії зміцнив роль регуляторного органу (Ofcom), який відповідав за нагляд за діяльністю телекомунікаційних компаній та забезпеченням справедливої конкуренції. Цей приклад підкреслює важливість вибору стратегії приватизації, яка б враховувала не тільки економічні, але й соціальні та регуляторні виклики. Він також показує, що успіх приватизації в

значній мірі залежить від якості післяприватизаційного управління та регуляції [38].

2. Трансформація Deutsche Bahn (DB), національної залізничної компанії Німеччини. Приватизація DB, що розпочалася у 1994 році, була частиною ширшої програми реформування транспортної інфраструктури країни.

Приватизація DB мала на меті підвищити ефективність і конкурентоспроможність залізничних перевезень. Це призвело до значних інвестицій в оновлення рухомого складу та залізничної інфраструктури. Оптимізація операцій і введення нових технологій сприяли збільшенню доходів і маржі прибутку компанії. Покращення сервісу і розширення маршрутної мережі забезпечили більш високий рівень задоволеності клієнтів і зростання пасажиропотоку. На соціальному рівні, приватизація DB спричинила змішані наслідки. З одного боку, вона створила нові робочі місця в приватному секторі та сприяла розвитку регіональних економік через краще залізничне сполучення. З іншого боку, процес приватизації також супроводжувався скороченням персоналу, зокрема через автоматизацію та оптимізацію робочих процесів, що викликало протести серед залізничників та соціальну напругу.

Уряд Німеччини активно втручався у процес, створюючи регуляторні механізми для контролю за тарифами, якістю послуг і безпеку залізничних перевезень. Це забезпечило підтримку високих стандартів обслуговування і доступності залізничних перевезень для всіх верств населення.

Приватизація Deutsche Bahn демонструє, як ретельно сплановані та регульовані приватизаційні ініціативи можуть одночасно підвищити ефективність державних підприємств і забезпечити загальне благо суспільства. Проте важливо пам'ятати про необхідність балансу між економічними перевагами та соціальною відповідальністю, що є ключовим у управлінні змінами в таких чутливих секторах, як транспорт [39].

3. Приватизація залізничної системи в Японії, зокрема Japan Railways

Group (JR Group), розпочата у 1987 році, є одним із ключових прикладів використання приватизаційних важелів у розвинутій країні. Цей процес був спрямований на вирішення проблем надмірних боргів та неефективності державної компанії Japanese National Railways (JNR). Приватизація сприяла значному покращенню у фінансовому становищі та оперативній ефективності залізничної системи. Розділена на кілька регіональних компаній, кожна з яких концентрувалася на своїх специфічних ринках, JR Group швидко стала прибутковою. Інновації та покращення управління дозволили кожній компанії адаптуватися до місцевих умов, значно підвищивши якість послуг та задоволеність клієнтів.

Приватизація залізниці також мала значний вплив на суспільство. Вона покращила доступність та комфорт подорожей, сприяючи мобільності населення та розвитку туризму. З іншого боку, були побоювання щодо зростання цін на квитки та скорочення маршрутів, які виявилися нерентабельними. Однак, згодом, ці питання були частково вирішені через впровадження регулятивних заходів та соціальних програм підтримки від уряду.

Уряд Японії зіграв важливу роль у регулюванні тарифів та забезпеченні високих стандартів безпеки в приватизованій залізничній системі. Це було критично важливо для збереження довіри громадськості та забезпечення сталого розвитку сектору.

Приватизація Japan Railways Group показала, як через продумане впровадження приватизаційних заходів та ефективний державний нагляд можливо досягти значних поліпшень у сфері залізничних перевезень. Цей досвід підкреслює важливість стратегічного планування та адаптації до місцевих умов при реалізації подібних реформ [40].

Розглядаючи досвід розвинутих країн, стає очевидним, що успіх приватизаційних ініціатив залежить від чіткого регулювання, прозорості процесів і активної участі громадськості у вирішенні ключових питань. Це

сприяє створенню справедливого та ефективного ринкового механізму, що враховує інтереси всіх сторін та підтримує стійкий економічний розвиток.

2.2.2 Застосування математичних інструментів для обробки даних.

У контексті аналізу результатів приватизації у розвинутих країнах, математичні інструменти відіграють роль у кількісній оцінці впливу таких процесів на економіку та суспільство. Статистичний аналіз, економетричне моделювання, аналіз часових рядів та передові техніки машинного навчання є основними інструментами, які дозволяють вченим та аналітикам досліджувати великі обсяги даних для виявлення трендів, закономірностей та причинно-наслідкових зв'язків.

Статистичні методи, такі як регресійний аналіз, забезпечують можливість оцінити, як зміни, внесені процесами приватизації, впливають на ключові економічні показники, такі як рівень зайнятості, прибутковість підприємств, інфляційні рівні та рівень споживчих цін. Економетричне моделювання використовується для більш глибокого розуміння взаємозв'язків між змінними та для оцінки потенційних довгострокових ефектів приватизації.

Аналіз часових рядів особливо корисний для відстеження змін у показниках до і після впровадження приватизаційних ініціатив. Це дозволяє аналітикам ідентифікувати тенденції та аномалії, які можуть свідчити про вплив цих ініціатив на економічну стабільність та розвиток.

Один із яскравих прикладів використання математичних інструментів для аналізу ефектів приватизації включає дослідження французької залізничної компанії SNCF, яка була частково приватизована у раних 2000-х. Аналітики використовували економетричне моделювання для оцінки змін у продуктивності, прибутковості та якості послуг після приватизації.

Дослідники застосували панельні дані для моделювання впливу приватизації на ключові показники діяльності компанії. Використовуючи дані за декілька років до і після приватизації, вони розробили регресійну модель,

яка враховувала інші можливі впливові фактори, такі як зміни у законодавстві, економічний клімат і рівень конкуренції.

Методи аналізу:

1. Регресійний аналіз - використання множинної регресії дозволило ізолювати вплив приватизації від інших факторів, визначаючи її чистий ефект на фінансові показники.

2. Часові ряди - аналіз часових рядів використовувався для виявлення трендів у продуктивності та якості обслуговування, що дозволяло відслідковувати зміни перед і після втручання.

3. Кластерний аналіз - для визначення груп регіонів чи маршрутів, які найбільше виграли або програли внаслідок приватизації.

Аналіз показав, що приватизація сприятливо вплинула на ефективність SNCF, зокрема через збільшення прибутковості та покращення якості клієнтського обслуговування. Також було виявлено, що ефективність управління в різних регіонах значно відрізнялася, що вимагало додаткових регуляторних заходів для забезпечення рівних умов для всіх споживачів. Цей приклад демонструє, як застосування математичних інструментів може забезпечити глибоке розуміння впливу політичних рішень, таких як приватизація, на ключові аспекти національної економіки та якості життя громадян [41].

Технології машинного навчання та штучного інтелекту вносять новітні можливості в область аналізу даних, забезпечуючи більш точні та об'єктивні оцінки. Використання цих технологій допомагає в автоматизації процесу аналізу, зниженні впливу людського фактора та швидкому адаптуванні до нових даних, що надходять. Освоєння та застосування цих математичних інструментів у рамках регуляторної політики дозволяє урядам розвинутих країн не тільки адекватно реагувати на поточні економічні виклики, але й прогнозувати майбутні тенденції, ефективно управляючи процесами приватизації для досягнення оптимальних результатів.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІТИКИ ПРИВАТИЗАЦІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

3.1 Завдання та перспективи приватизації в умовах війни

Приватизація державного та комунального майна в умовах війни ставить перед урядом особливо складні завдання, водночас відкриваючи унікальні перспективи для економічної трансформації та відновлення. У цьому контексті, приватизація може сприяти мобілізації ресурсів, необхідних для ведення війни та підтримки національної оборони, а також залученню інвестицій для швидкого відновлення постконфліктної економіки.

З одного боку, стратегічні завдання приватизації під час війни полягають у забезпеченні контролю держави над критично важливими секторами економіки, які мають значення для національної безпеки та відновлення. З іншого боку, приватизація має на меті залучення приватного капіталу для відновлення та модернізації зруйнованої інфраструктури, підвищення ефективності підприємств та стимулювання інновацій [42].

Автор здійснив огляд міжнародного досвіду та вивчено, як інші країни впоралися з подібними завданнями в умовах конфліктів та постконфліктної реабілітації.

Один із яскравих прикладів впровадження приватизації в умовах післявоєнного відновлення — Боснія та Герцеговина в період після Дейтонської мирної угоди 1995 року. Після закінчення Боснійської війни країна стикнулася з викликом відновлення своєї розруйнованої економіки та створення стабільних умов для економічного зростання. Уряд Боснії та Герцеговини, за підтримки міжнародних організацій, таких як Світовий банк та Європейський Союз, запровадив широкомасштабну програму приватизації,

яка охопила багато ключових галузей, включно з виробництвом, телекомунікаціями та громадськими послугами. Головна мета полягала в тому, щоб залучити іноземні інвестиції, підвищити ефективність підприємств та відновити економіку країни.

Основними викликами були висока корупція, нестабільне політичне середовище та слабка правова система, що ускладнювало процес залучення інвесторів та проведення ефективних реформ. Тим не менш, приватизація сприяла покращенню управлінських практик, збільшенню обсягів виробництва та підвищенню якості послуг для громадян. Це, в свою чергу, сприяло створенню нових робочих місць та підвищенню загального добробуту населення.

Досвід Боснії та Герцеговини показує, що приватизація може відіграти ключову роль у постконфліктному економічному відновленні, але потребує чіткої стратегії та врахування специфіки національних умов. Заходи, спрямовані на боротьбу з корупцією та підвищення правової ясності, є важливими для забезпечення успіху приватизації та її позитивного впливу на суспільство та економіку в довгостроковій перспективі [43].

Ще один приклад – це Ірак після вторгнення у 2003 році і падіння режиму Саддама Хусейна став ареною значних економічних і соціальних трансформацій. Один із ключових елементів відновлювальних зусиль був зосереджений на приватизації державних підприємств, з метою залучення іноземних інвестицій, підвищення ефективності економіки та створення нових робочих місць. Уряд Іраку, з підтримкою міжнародних консультантів та донорських країн, розробив стратегію приватизації, яка включала передачу у приватні руки таких важливих секторів, як телекомунікації, енергетика та виробництво. Програма також передбачала створення регуляторних рамок для забезпечення конкуренції та захисту прав споживачів.

Процес приватизації в Іраку зіткнувся з численними викликами, включаючи політичну нестабільність, корупцію, а також опір з боку населення, яке побоювалося зростання безробіття та погіршення умов праці.

Незважаючи на ці труднощі, приватизація допомогла привернути іноземні інвестиції і з течією часу почала приносити позитивні зміни у деяких секторах економіки. Наприклад, в телекомунікаційній галузі вдалося значно покращити якість та доступність послуг.

Досвід Іраку показує, що приватизація може відіграти важливу роль у відновленні економіки після конфлікту, але успіх таких програм значною мірою залежить від створення ефективних умов для їх реалізації. Необхідні ретельно розроблені правові та інституційні рамки, активна участь місцевих спільнот у процесах прийняття рішень та заходи з подолання корупції. Ці фактори можуть забезпечити, що приватизація не тільки сприятиме економічному зростанню, але й вноситиме вклад у соціальний прогрес і поліпшення умов життя громадян [44].

Цей аналіз допоміг визначити найбільш ефективні стратегії та методики для оптимізації процесів приватизації, які відповідають специфічним умовам війни та післявоєнного відновлення.

3.1.1 Аналіз планових характеристик та цілей приватизації.

У контексті війни та воєнного стану, приватизація набуває особливих вимірів і цілей, які значно відрізняються від мирного часу. В умовах війни, цілі приватизації можуть бути спрямовані на мобілізацію ресурсів для військових потреб, стимулювання економіки через залучення інвестицій та підготовку країни до післявоєнного відновлення. Аналіз планових характеристик та цілей приватизації включає наступні ключові аспекти:

1. **Забезпечення національної безпеки** - в умовах війни, важливо забезпечити, що стратегічно важливі галузі, такі як оборона, енергетика та інфраструктура, контролюються таким чином, щоб не створювати ризику для національної безпеки. Приватизація в цих секторах вимагає особливої уваги до вибору інвесторів та форм управління. В цих сферах приватизація повинна відбуватися з особливою обережністю, адже неправильне управління або

контроль можуть призвести до значних ризиків для національної безпеки. У цьому контексті, важливо вибрати інвесторів, які не тільки мають фінансову стабільність і досвід у відповідних галузях, але й відповідають національним інтересам країни. Це означає, що потенційні інвестори мають бути готові дотримуватися строгих умов та забезпечувати, що їх діяльність буде спрямована на підтримку і зміцнення національної безпеки. Окрім того, вибір форм управління цими галузями має бути обдуманим. Уряд може вимагати встановлення додаткових контрольних механізмів для забезпечення того, що діяльність приватизованих підприємств не загрожуватиме внутрішній чи зовнішній безпеці держави. Це може включати зобов'язання до здійснення регулярних перевірок, залучення урядових представників до наглядових рад, та встановлення чітких критеріїв щодо інформаційної прозорості та відповідальності [45].

2. Мобілізація фінансових ресурсів - економіка війни потребує значних ресурсів, не тільки для відновлення зруйнованої інфраструктури, але й для підтримки військових потреб. Продаж державних активів, таких як компанії у сфері енергетики, телекомунікацій або інфраструктурних об'єктів, може привести до значного припливу інвестицій. Ці кошти можуть бути реінвестовані в найбільш постраждалі від війни галузі, сприяючи їх швидшому відновленню. Також, важливо, що приватизація може сприяти покращенню ефективності управління цими підприємствами, що, в свою чергу, збільшує їх виробничі можливості та забезпечує більш стабільні доходи для держави у довгостроковій перспективі. Залучення приватних інвестицій через приватизацію також сприяє покращенню фінансової стабільності держави. Воно відкриває двері для міжнародного капіталу та технологій, стимулює розвиток бізнес-середовища та підвищує загальний рівень довіри інвесторів до країни. Це, в свою чергу, призводить до зростання ВВП, зниження безробіття та покращення життєвого рівня населення.

3. Стимулювання економічного зростання - в умовах війни, економіка

часто зазнає спаду. Приватизація може стимулювати економічне зростання шляхом приватного інвестування у важливі галузі, підвищення продуктивності та ефективності підприємств, та створення нових робочих місць. Приватне інвестування, залучене через процеси приватизації, спрямовується на модернізацію обладнання, впровадження новітніх технологій і підвищення загальної продуктивності підприємств. Це підвищує ефективність роботи компаній, та сприяє зростанню якості вироблених товарів і послуг, що в кінцевому результаті збільшує конкурентоспроможність національної економіки на міжнародному рівні. Важливим аспектом є також покращення інвестиційного клімату. Приватизація може допомогти залучити іноземні інвестиції, оскільки іноземні інвестори часто шукають можливості для вкладень у відкриті та конкурентні ринки. Втім, для успішного приваблення інвестицій необхідно забезпечити правову захищеність інвестицій та стабільні умови ведення бізнесу [46].

4. Підготовка до постконфліктного відновлення - приватизація може служити як підготовка до швидкого відновлення після закінчення війни. Планування приватизаційних проектів має враховувати майбутні потреби країни у відбудові та модернізації економіки. Цей процес не тільки дозволяє залучити необхідні фінансові ресурси для відбудови, але й створює основу для довгострокового економічного розвитку. При плануванні приватизаційних проектів особлива увага приділяється вибору секторів та підприємств, які мають стратегічне значення для майбутнього розвитку країни, зокрема інфраструктури, виробничих потужностей, і технологічних інновацій. Одним з основних завдань є створення умов для приваблення інвестицій в регіони, що найбільше постраждали від конфлікту. Це передбачає розробку привабливих умов для інвесторів, таких як податкові пільги, гарантії інвестицій та спрощення адміністративних процедур. Приватизація має сприяти реінтеграції постраждалих територій в економіку країни, стимулюючи місцеве виробництво та створюючи нові робочі місця. Крім того, важливо враховувати потребу в модернізації застарілих виробничих потужностей. Приватизація

може допомогти впровадженню новітніх технологій та сучасних методів управління, підвищуючи тим самим продуктивність і конкурентоспроможність національної економіки на міжнародних ринках [47].

У аналізі планових характеристик та цілей приватизації автор виявив важливість залучення всіх зацікавлених сторін, включаючи урядові структури, приватний сектор і громадськість, для забезпечення успішної та ефективної реалізації приватизаційних ініціатив.

3.1.2 Рекомендації та стратегії для оптимізації процесів.

У контексті війни, процес приватизації вимагає особливих підходів, що забезпечують не тільки економічну ефективність, але й стратегічну безпеку держави. Нижче автор приводить рекомендації та стратегії, які можуть оптимізувати процеси приватизації в таких умовах:

- Розробка стратегічних критеріїв вибору активів для приватизації – пріоритетом є визначення, які активи можуть бути приватизовані без ризику для національної безпеки. Важливо зосередитись на некритичних активах, які можуть привабити інвестиції і сприяти економічному зростанню. Необхідно уникати приватизації тих секторів, де іноземне втручання може загрожувати внутрішній або зовнішній безпеці країни.

- Залучення прозорих та конкурентних механізмів продажу - для підвищення довіри громадськості та потенційних інвесторів, приватизація повинна проводитись через відкриті та конкурентні процедури. Використання електронних аукціонів та відкритих тендерів може забезпечити прозорість угод та зменшити можливість корупційних зловживань.

- Впровадження стратегій з реінвестування доходів - доходи від приватизації повинні реінвестуватися в критично важливі сектори, такі як освіта, охорона здоров'я та відновлення інфраструктури. Це допоможе забезпечити довгострокову стабільність і стале відновлення економіки.

- Створення сприятливого інвестиційного клімату - для приваблення інвесторів необхідно створити стабільні та передбачувані умови для ведення бізнесу. Важливо забезпечити захист прав інвесторів, стабільне законодавство, податкові стимули та гарантії від держави.

- Фокус на соціальну відповідальність - приватизація повинна супроводжуватися програмами з мінімізації соціальних втрат, включаючи підтримку працівників, які можуть втратити роботу, програми перепідготовки та створення нових робочих місць.

Реалізація цих стратегій і рекомендацій дозволить оптимізувати процеси приватизації в умовах війни, спрямувавши їх на досягнення стратегічних цілей держави та забезпечення ефективного постконфліктного відновлення [48].

3.2 Ризики та напрями оптимізації впливу на суспільство та економіку

Приватизація в умовах війни представляє собою складний процес із багатьма викликами та можливостями. З одного боку, це може бути ефективним інструментом для мобілізації необхідних ресурсів, прискорення економічного відновлення та підвищення ефективності галузей, що раніше контролювались державою. З іншого боку, приватизація в кризовий період несе значні ризики, які можуть виявитися катастрофічними, якщо їх не врахувати та не мінімізувати належним чином.

Передусім, приватизація під час або незабаром після воєнних дій може призвести до соціальної нестабільності, якщо вона викликає масові звільнення, зниження життєвого рівня або посилення нерівності. Непродумане відчуження стратегічно важливих підприємств може призвести до втрати контролю над національними активами, що є критичними для безпеки країни.

Крім того, у воєнний час зростає ризик корупції і недобросовісного управління процесом приватизації, що може викликати суспільне невдоволення та підірвати довіру до уряду. Загрози можуть також виникнути через монополізацію новоприватизованих секторів, що може призвести до несправедливих цін та зниження якості послуг [49].

Ризики оптимізації впливу на суспільство та економіку в умовах війни:

– соціальна нестабільність (приватизація важливих державних підприємств може призвести до звільнень, зниження заробітної плати та зростання невдоволення серед населення, що загрожує соціальній стабільності);

– втрата національного контролю (продаж стратегічно важливих активів іноземним інвесторам може обмежити національний контроль над критичними галузями, що становить ризик для національної безпеки);

– зростання корупції (в умовах хаосу та відсутності ефективного управлінського контролю приватизація може супроводжуватись корупційними схемами, що підірває довіру до уряду та процесів управління економікою);

– економічні дисбаланси (неправильно організована приватизація може призвести до монополізації ринків, що обмежує конкуренцію та сприяє несправедливому ціноутворенню).

Напрями оптимізації:

- Забезпечення соціальної підтримки - впровадження програм соціальної підтримки для працівників звільнених внаслідок приватизації, включаючи перекваліфікацію та допомогу у пошуку нової роботи.

- Зміцнення законодавчих рамок - посилення законодавчої бази для контролю за приватизаційними процесами, встановлення чітких критеріїв та прозорих процедур продажу державних активів.

- Розвиток конкурентного середовища - стимулювання розвитку малого

та середнього бізнесу для забезпечення здорової конкуренції та запобігання формуванню монополій у ключових галузях.

- Моніторинг і оцінка - постійний моніторинг і оцінка впливу приватизації на економіку та суспільство, з використанням незалежних оцінок для коригування політик та підходів у реальному часі.

- Міжнародне співробітництво - взаємодія з міжнародними організаціями та партнерами для забезпечення дотримання кращих світових практик у процесах приватизації та відновлення економіки.

З огляду на ці ризики, важливим є ретельне планування та впровадження стратегій, які дозволяють мінімізувати потенційний негативний вплив і забезпечити, щоб приватизація сприяла загальній стабільності та прогресу країни. Важливо також забезпечити прозорість усіх процесів приватизації, залучити до них громадськість та міжнародні організації, щоб гарантувати їхню справедливість і ефективність. Ці заходи допоможуть зменшити потенційні ризики та використати можливості, які приватизація може надати країні у поствоєнний період.

ВИСНОВКИ

Розгляд аналітичного оцінювання суспільного ефекту використання важелів приватизації державного та комунального майна виявив комплексний вплив цих процесів на економіку та суспільство. На основі теоретичних оглядів, аналізу міжнародного досвіду та емпіричних досліджень було визначено основні напрями та особливості приватизації, які мають значення для українського контексту, особливо в умовах війни та повоєнного відновлення.

1. Приватизація як інструмент економічних реформ виявляється ефективною за умови правильного вибору об'єктів приватизації та впровадження прозорих механізмів їх реалізації. Водночас, важливим є забезпечення захисту національних інтересів і управління ризиками, пов'язаними з втратою контролю над стратегічно важливими секторами.

2. Міжнародний досвід підкреслює, що успішна приватизація вимагає адаптації до специфіки національної економіки, суспільних відносин та політичної системи. Важливість соціальної складової і потреба в заходах соціального захисту при реалізації приватизаційних проектів є критичною, особливо в умовах соціальної напруженості.

3. Ризики та можливості. Приватизація в умовах війни та поствоєнного відновлення має свої специфічні ризики, включаючи потенційну соціальну нестабільність та зростання корупції, які вимагають особливої уваги до планування, моніторингу та регулювання приватизаційних процесів.

4. Рекомендації включають необхідність залучення громадськості та міжнародних експертів до процесу приватизації, вдосконалення законодавчої бази, забезпечення прозорості та справедливості угод, а також створення умов для ефективною конкуренції на ринках, де здійснюється приватизація.

Загалом, дослідження підтверджує, що приватизація може мати позитивний вплив на економіку, проте успіх залежить від умов, в яких вона

проводиться, і від заходів, які забезпечують збалансоване поєднання економічних і соціальних інтересів суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алданов Ю.В. Приватизація державного майна як спеціальна підстава набуття права власності. – К., 2006. – 178 с.
2. Архангельський Ю. Про ефективність приватизації в Україні / Ю. Архангельський, О. Радзівський // Економіка України. – 2008. – № 9. – С. 84–89.
3. Архангельський Ю.С. Об эффективности приватизации в Украине, России и Белоруссии / Ю. С. Архангельський // Фондовый рынок. – 2006. – №19. – С. 28–33.
4. Архангельський Ю.С. Снова об эффективности приватизации в Украине / Ю. С. Архангельський // Фондовый рынок. – 2007. – №40. – С. 5–10.
5. Ачкасов А. Є. Основні підходи до приватизації / А. Є. Ачкасов // Актуальні проблеми економіки : Науково-економічний журнал. – 2006. – № 9. – С. 2–8.
6. Ачкасов А.Є. Приватизація у перехідній економіці / А. Є. Ачкасов // Актуальні проблеми економіки : Науково-економічний журнал. – 2006. – № 8. – С. 11–12.
7. Бабець І. Удосконалення механізмів державного управління міжнародним співробітництвом областей України в умовах євроінтеграції / І. Бабець // Ефективність державного управління. Збірник наукових праць. – 2009. – Вип. 21. – С. 198–206.
8. Букреев В. Приватизация в России: кто виноват и что делать? / В. Букреев, Э. Рудык // Москва. – 2005. – № 3. – С. 122–127.
9. Герасимова Е. Приватизационные перспективы / Е. Герасимова // Обзор украинского рынка. – 2005. – № 2. – С. 25–31.
10. Головка Л.О. Порівняльний аналіз процесів приватизації в Україні, Словаччині та Чехії / Л. О. Головка // Держава і право. – 2008. – № 40. – С. 33–42.

11. Ємельянов В. М. Розвиток партнерських відносин бізнесу і влади в системі державного управління сталим розвитком України: теорія, методологія, практика: монографія / В. М. Ємельянов ; Чорномор. держ. ун-т ім. Петра Могили. - Миколаїв : Ємельянова Т. В., 2012. – 421 с.
12. Жадан І.О. Гуманістичні засади приватизаційних процесів власності / І.Жадан // Державні економічні механізми та важелі гуманізації суспільства. – Видавничий дім «Корпорація», 2008. – С.122-124.
13. Аналітична довідка про роботу ФДМУ та хід виконання Державної програми приватизації за 9 місяців 2022 року.
14. Звіт про роботу Фонду Державного майна України в 2022 році.
15. Фрідман Р. Приватизація в період переходу до ринкової економіки / Р.Фрідман, А.Рапачинський. – К.: Основи, 2004. – 353 с.
16. Закон України «Про оренду державного та комунального майна» // Zakon.rada.gov.ua.
17. Закон України «Про управління об'єктами державної власності» // Zakon.rada.gov.ua
18. Заплатинский В. Особенности приватизации на Украине / В.Заплатинский // Проблемы теории и практики управления. – 2002. – № 4. – С.61–63.
19. Заруба П. Правове регулювання приватизаційних процесів : зарубіжний досвід та українські реалії / П. Заруба // Підприємництво, господарство і право : Щоміс. науково-практ. госп.-прав. журн. 2005. №6. – С.90-93.
20. Конституція України від 28.06.1996 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: www.zakon1.rada.gov.ua
21. Косова Т. Інвестиційні аспекти приватизаційної політики / Т. Косова, С. Повний // Економіка України. – 2005. – №6. – С. 29–33.
22. Котляров Л. Государственная собственность : приватизация и реприватизация / Л. Котляров // Економіст. – 2005. – № 10. – С. 72–74.
22. Крамаренко Г. О. Сутність, причини і тенденції приватизації в контексті

- глобального економічного зростання: інституційний аспект / Г.О. Крамаренко, О. Є. Чорна // Академічний огляд. 2013. № 2. – С. 19-23.
23. Крищенко К. Є. Роздержавлювання власності в умовах України / К. Є. Крищенко // Фінанси України. – 2003. – № 3. – С.11–16.
24. Кругляк А.М. Приватизація як спосіб виведення економіки з кризового стану / А.М. Кругляк // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 1. – С. 36–39.
25. Кучерявенко П.Х. Разгосударствление собственности в переходной экономике Украины [Текст] / П.Х. Кучерявенко, Я.А. Максименко – Х., 1997. – 242 с.
26. Ларцев В.С. Краткий очерк истории приватизации в Украине [Текст] / В.С. Ларцев, Г.М. Ключиков – К. : Видавнича фірма «Поліграф-інформ», 2001. – 355 с.
27. Ларцев В.С. Українська приватизація у спогадах та роздумах [Текст] / В.С. Ларцев, Г.М. Ключиков – К. : Видавнича фірма «Поліграф-інформ», 2001. – 456 с.
28. Левик А. Політико-економічні фактори приватизації в Україні [Текст] / А. Левік, О. Яворська – К., 2007. – 143 с.
29. Труш О. О. Механізми реалізації державної політики у сфері цивільного захисту в Україні [Електронний ресурс] / О. О. Труш // Теорія і практика державного управління [Електр. журн.]. – 2010. – №. 4 (31). – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Trpu/2010_4/doc/5/01.pdf. – Назва з екрану.
30. Українська приватизація : плюси і мінуси [Текст] / Є.І.Головаха, В.І.Дубровський, О.М.Кошик, О.Г.Білоцерківець. Під ред. О.Й. Пасхавера. – К. : «Альтерпрес», 2001. – 287с.
31. Харченко Т.Б. Приватизація як основа ринкового реформування економіки / Т.Б. Харченко // Економіка АПК. 2002. №5. – С.52–54.
32. Чечетов М. Методологічні засади приватизації в Україні / М. Чечетов // Економіка України. – 2004. – № 12. – С. 6–10.

33. Чечетов М. Приватизация : итоги и перспективы / М.Чечетов // Обзор украинского рынка. – 2004. – № 3. – С. 9–16.
34. Чечетов М. Приватизація у країнах світу зі сталими ринковими відносинами / М.Чечетов // Економіка України. – 2005. – № 1. – С. 6–12.
35. Чечетов М.В. Державне управління приватизацією у контексті трансформації відносин власності в Україні: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня доктора наук з державного управління. – К. 2006. – 33 с.
36. Чухно А.А. Перехід до ринкової економіки [Текст] / А.А. Чухно – К., 1993. – 132 с.
37. Щербина В.С. Господарське право України [Текст] / В.С. Щербина – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 382 с.
38. Joseph E. Stiglitz, "The Role of Government in Economic Development", 1996.
39. Joseph E. Stiglitz, "Public Sector Economics", 2000.
40. Joseph E. Stiglitz, "How Globalization Affects Developed Countries", 2007.
41. Joseph E. Stiglitz, "The Overselling of Globalization", 2017.
42. Joseph E. Stiglitz, "The Failures of Neoliberalism and the Limits of the Market", 2012.
43. Joseph E. Stiglitz, "Rethinking the Role of the State in Finance", 2013.
44. Є.І.Головаха, В.І.Дубровський, О.М.Кошик, О.Г.Білоцерківець. Українська приватизація : плюси і мінуси [Текст] / Під ред. О.Й. Пасхавера. –К. : «Альтерпрес», 2001. – 293 с.
45. Харченко Т.Б. Приватизація як основа ринкового реформування економіки / Т.Б. Харченко // Економіка АПК. 2002. №5. – С.54–58.
46. Чечетов М. Методологічні засади приватизації в Україні / М. Чечетов // Економіка України. – 2004. – № 12. – С. 4–17.
47. Чечетов М. Приватизація у країнах світу зі сталими ринковими відносинами / М.Чечетов // Економіка України. – 2005. – № 1. – С. 4–18.
48. Чухно А.А. Перехід до ринкової економіки [Текст] / А.А. Чухно – К., 1993. – 130 с.
49. Щербина В.С. Господарське право України [Текст] / В.С. Щербина – К. :

Юрінком Інтер, 2001. – 384 с.

Ім'я користувача:
Економічної теорії Журба Тетяна

ID перевірки:
1016251481

Дата перевірки:
14.05.2024 18:43:47 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
15.05.2024 14:56:29 EEST

ID користувача:
100005720

Назва документа: Гераськін М.С._Аналітичне оцінювання суспільного ефекту використання важелів приватиз...

Кількість сторінок: 53 Кількість слів: 11512 Кількість символів: 93332 Розмір файлу: 102.38 KB ID файлу: 1016037406

4.44%

Схожість

Найбільша схожість: 1.55% з Інтернет-джерелом (<https://eugov.chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/05/%D0%9C%D>).

3.54% Джерела з Інтернету 302 Сторінка 55

3.39% Джерела з Бібліотеки 308 Сторінка 58

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0%

Вилучень

Немає вилучених джерел